

William Blake

Cennet ve Cehennem'in Evliliği

Türkçesi: Rahmi G. Ögdül

william blake

cennet ve cehennemin evliliği

türkçesi: rahmi g. öğdül

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

istanbul, 1997

ALTIKIRKBEŞ YAYIN 43

Nerdeyse Bütün Eserleri – 2

William Blake –The Marriage of Heaven and Hell, 1790?

Türkçesi: Rahmi G. Öğdül

1. baskı: Mart – 1997

Yayın Yönetmenleri

Kaan Çaydamalı / Çetin Şan

Kapak Tasarımı

Mehmet Ulusel

Yayına Hazırlayan

Osman Çakmakçı

Dizgi

R. G. Ö.

Filmler

ORA Ofset Renk Ayırımı

(0-212) 282 42 55

İç Baskı

Umut Matbaacılık

(0-212) 517 13 18 / 638 27 22-23

Kapak Baskı

Ofset Yapımevi

(0-212) 275 99 80 - 81

Bu çevirinin tüm yayın haklarını sahiplendik. Tanıtım alıntılarında dışında – makul boyutlarda– izinsiz çoğaltılması ahlak kurallarına ve yasalarımıza göre suç sayılmaktadır. Böyle bir harekete kalkışmak istediğinizde önce bize sorarsanız uygar dünya adına seviniriz.

P.S.: Tüm fotokopi fanzinler, yukardaki açıklamadan bağımsızdırlar. Onlar istedikleri ALTIKIRKBEŞ kitabını veya metnini çoğaltabilir, bozup yeniden yaratabilirler. Okurlarımızı yasal dergileri değil "fotokopi fanzinleri" izlemeye çağırıyoruz. Onlar sizi uçurumdan aşağı itecek güce sahiptirler ve uçmayı öğrenmenin zamanı geldi.
Yaşasın FOTOKOPİ, Yaşasın KAOS.

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

bir Kaybedenler Klübü tribidir.

Yazışma Adresi: P.K. 114 Acıbadem, İstanbul

Konuşma Adresi: (0-212) 245 62 49 - 245 25 22

William Blake (28 Kasım 1757, Londra – 12 Ağustos 1827, Londra)
İngiliz şair, ressam, oymabaskı ustası ve mistik.

Orta halli bir esnaf ailesinin beş çocuğunun ikincisiydi. Babası çorapçıydı ve okula gitmedi. Öğretmeni annesiydi ve o da okuma yazma bilmeyen karısı Catherine'in eğitimini –cenneti canlandırmak için bahçede çırlı çıplak *Paradise Lost*'u –ki tarafımızdan çoğaltılacaktır– okutabilecek kadar– üstlenecekti.

On yaşında çizim okuluna gönderildi ve on dördünde James Basire adlı bir oymabaskı ustasının yanına çırak verildi. 1779'da Kraliyet Akademisi'ne girdi ama ortamdı hoşlanmadı. Dinsel görüşlerinde kiliseye bağlı olmayan bazı aydınlarla birlikte Swedenborg tarikatına girdi. 1780'de Newgate Hapishanesi'ni yakarak otoriteye karşı olan nefreti gösteren asilerin arasındaydı. Kiliseye olduğu kadar devlete de karşıydı.

1784'te babasının ölümü üzerine çocukluğunu geçirdiği evin bitişiğindeki eve taşındı ve bir basımevi açtı. Kardeşi Robert'ı da yanına aldı. 1787'de ölen Robert'ı sık sık düşlerinde görecekti.

Aklının görsel yanı hep ağır basmıştı ve tasarladıklarını canlandırabilme yeteneğine sahipti. Blake, imgeleri, sanki kafasının içinde değil, gözünün önündeymişçesine çok canlı bir biçimde aktarırdı. Şiirleri, elle tutulabilecek kadar canlı imgelerle doludur. Şiirlerini, yaptığı süslemelerle birlikte kendi bulduğu bir teknikle küçük bakır levhalar üzerine kazıyarak bastı ve elle boyadı. 20. yüzyıl edebiyatı üzerine muhteşem bir etkisi olan *Songs of Innocence* ve *Songs of Experience*, dönemi için çok önemli yapıtlar olmasına rağmen hiçbir yankı uyandırmadı. Ölümünden 50 yıl sonraya değin bu iki kitabı hiç bilinmiyordu.

Keskin gözlemleri olan, dürüst, dil ve çizim alanındaki büyük yeteneğini doğallıkla kabullenen olağanüstü bir kişiydi. Safra taşları yüzünden sağlığı kötüleşti. 70 yaşında Strand yakınlarında bir odada öldüğünde hâlâ kitaplarını renklendiriyordu ve isimsiz bir mezara gömüldü. R.I.P.

Eserleri: *Poetical Sketches* by W. B. (1783), *Masumiyet Şarkıları* (1789), *The French Revolution* (1791, basılamadı sadece bir prova kopyası var), *Songs of Experience* (1794), *The Poetical Works of W. B.* (1893, 3 cilt, der. E.J. Ellis ve W.B.Yeats; aynı isimde ikinci bir derleme, 1913, J. Sampson), *The Complete Writings of W. B.* (1957, der. Geoffrey Keynes), *The Letters of W. B.* (1968, der. Geoffrey Keynes)

Tıpkı basımları: *The Note-Book of W.B. - Called The Rosetti Manuscript* (1935, der. Geoffrey Keynes), *Blake's Illustrations to The Divine Comedy* (1953, der. Albert S. Roe), *Blake's Job: W.B.'s Illustrations of The Book of Job* (1966, der. S.F. Damon)

ALTIKIRKBEŞ YAYIN'ın sahiplendiği az sayıdaki dizileri olanca sessizliğiyle sürüyor. Belirsiz bir ritimde ve asla zamana bağlı bir fonksiyon olarak ifade edilemeyecek bir düzende süren [ki bilgisayar teknolojisindeki son gelişmeler sonucunda, kaosun yeterince küçük bir parçasına bakıldığında fraktal fonksiyon olarak ifade edilmesi olasıdır]. Ve bu cümleleri okuduğunuz şu anda, yukarda adı geçmeyen dizimizin geçmişini hafifçe okurlarımızın irisine doğru itekliyoruz.

William Blake – Nerdeyse Bütün Eserleri Dizisi

Safra taşları yüzünden sağlığı kötüleşerek, 70 yaşında Strand yakınlarında bir odada ölen ve isimsiz bir mezara gömülen ruh kardeşlerimizden William Blake'in eserlerini upuzun yılların ardından dilimize kazandırmayı sürdürüyoruz.

1: Masumiyet Şarkıları / Türkçesi: Selahattin Özpalabıyıklar

1996 yılından beri hâlâ kitapçı raflarını süslüyor.

2: Cennet ve Cehennemin Evliliği / Türkçesi: Rahmi G. Ögdül

Şu anda elinizde...

Ve yaz gelmeden, rafları süsleme amacına ulaşacak olan iki kitap daha:

3: Bir Anarşist Olarak William Blake / Peter Marshall

4: Deneyim Şarkıları / Türkçesi: Osman Çakmakçı

kişisel toplantı notları'ndan. . .

I/

"Ve o, döndü"

hatırlanmayan bir kitaptan alıntı/özel kurgu

"O, gerçekten döndü mü? Yoksa ben mi kurguluyorum sadece. "Gerçekten özleyince dönme" kurgulanabilen bir şey olabilir mi? Karmaya başlayan bir kış gününde radyodan çıkıveren çok eski R'n'R parçaları gibi. Elvis, gerçekten yaşamış mıydı? O gece gerçekten yalnız mıydı? Sorular yeterince sakinleşmeden, bir önceki geceyi anımsadım: "Ve tekrar gitmişti, sıkılmıştı, başkalarını istiyordu. Durduramadım, istedim belki, ama... Yeniden elinde, cebine koyduğu küçük kâğıttaki rakamlar halini almıştım. Geçen yılların ardından insanlar ne kadar değişebilirdi? Gereksinim neydi?.. Gitti, yol kenarındaki banka oturdum ve sonra yeniden bara, gürültüye geri döndüm. Beklemeye, gece yarısından sonra gelecek motorsikletliyi."

X

gün içinde kaybedenler

II/

Yeterince soğuktu, pencereden baktı, çok fazla pencere, çok fazla sıvası dökülmüş duvar vardı. Yazın daha iyi olur diye düşündü, kadın hâlâ konuşuyordu.

— Eğer elimde olsa birkaç tanesini idare edebilirim, kendiliklerinden geliyorlar zaten, acı çekmeye aldırmiyorum, şöyle diyeyim, kucaklarcasına karşılıyorum.

Dün dediğin bir şey vardı, sonsuzluktan bahsediyordun, bazı şeylerin yaşamadan farkına varıyorsun.

Bir sigara yaktı. Ters çevirip iki avucunun içinde tuttu, yeni bir gözlük almalıyım diye düşündü.

K.

geçerken uğrayan
kızları dinleyenler

The Argument.

Rintrah roars & shakes his fires in the burdend air;
Hungry clouds swag on the deep

Once meek, and in a perilous path,
The just man kept his course along
The vale of death.
Roses are planted where thorns grow,
And on the barren heath
Sing the honey bees

Then the perilous path was planted
And a river, and a spring
On every cliff and tomb;
And on the bleached bones
Red clay brought forth.

Till the villain left the paths of ease,
To walk in perilous paths, and drive
The just man into barren climes

Now the sneaking serpent walks
In mild humility,
And the just man rages in the wilds
Where lions roam.

Rintrah roars & shakes his fires in the
burdend air;
Hungry clouds swag on the deep.

KANIT ¹

Rintrah ² gürler ve savurur ateşlerini ağır havada;
Derinlerde sürüklenir kıraç bulutlar.

Uysaldı bir zamanlar ³ ve tehlikeli bir yolda,
Adil insan⁴ tutturdu yolunu
Ölüm vadisi boyunca.
Güller dikilir dikenlerin bittiği yere,
Ve çorak çalılıkta
Vızıldar bal arıları.

Tehlikeli yol yapıldı sonra,
Ve bir ırmak ve bir kaynak ⁵
Her uçurum ve mezarda,
Ve ağarmış kemiklerin üzerinde
Kızıl balçık oluşmuş;

Kötü kişi terk edene dek rahatlığın yollarını,
Tehlikeli yollarda yürümek ve adil insanı
Çorak iklimlere sürmek uğruna.

Şimdi ilerliyor sinsi yılan
İnce bir ağırbaşlılıkla.
Ve öfkeden kuduruyor adil insan
Aslanların dolaştığı yabanlarda. ⁶

Rintrah gürler ve savurur ateşlerini ağır havada;
Derinlerde sürüklenir kıraç bulutlar.

As a new heaven is begun, and it is now thirty-three years since its advent; the Eternal Bell revives. And lo! Swedenborg is the Angel sitting at the tomb; his writings are the linen clothes folded up. Now is the dominion of Eden, & the return of Adam into Paradise; see Isaiah XLIV & XLV Chap. Without **Contraries** is no progression. Attraction and Repulsion, Reason and Energy, Love and Hate, are necessary to Human existence.

From these contraries spring what the religious call Good & Evil. Good is the passive that obeys Reason. Evil is the active springing from Energy.

Good is Heaven, Evil is Hell.

Yeni bir cennet başlatılıyor ve otuz üç yıl oluyorken ortaya çıkmalı, Sonsuz Cehennem ⁷ yeniden canlanıyor. İşte bak! Swedenborg mezarın üzerine tüneyen Melektir ⁸; yapıtları, katlanmış keten giysilerdir. Şimdi Edom'un ⁹ hükümrانlığının ve Adem'in Cennete geri dönüşünün zamanıdır. Bakınız İşaya, Bap XXXIV ve XXXV. ¹⁰

Karşıtlıklar olmaksızın ilerleme olmaz. Çekim ile İtim, Us ile Enerji, Aşk ile Nefret İnsani varoluş için gereklidir.

Bu karşıtlıklardan dinsel olanın İyi ve Kötü dediği doğar. İyi, Us'a boyun eğen, edilgin olandır. Kötü, Enerji'den doğan, etkin olandır.

İyi Cennettir. Kötü Cehennem.

The voice of the Devil

All Bibles & sacred codes, have been
the causes of the following Errors.

1. That Man has two real existing principles, 1. A Body & 2. A Soul.

2. That Energy, call'd Evil, is alone from the
Body & that Reason, call'd Good, is alone from
the Soul.

3. That God will torment Man in Eternity
for following his Energies.

But the following Conclusions to these are True

1. Man has no Body distinct from his Soul
but that call'd Body is a portion of Soul discern'd
by the five Senses, the more subtle of Soul is that

2. Energy is the only life and to from the Body
Mind Reason is the housed or outward circumstance
of Energy.

Energy is Eternal Delight.

İblis'in Sesi ¹¹

Tüm Kutsal Kitaplar veya kutsal yasalar aşağıdaki yanlışlıkların nedenleri olmuşlardır:

1. İnsanın gerçekte iki varoluş ilkesi vardır. Yani: bir Beden ve bir Ruh.

2. Kötü denen Enerji, sadece Bedenden gelir; ve İyi denen Us yalnızca Ruhtan gelir.

3. Tanrı, İnsana Enerjilerinin peşinden gittiği için Sonsuzluk içinde eziyet edecektir.

Oysa bunların Karşıtları Doğrudur:

1. İnsanın Ruhtan ayrı Bedeni yoktur; çünkü Beden denen, Ruhun bir parçasıdır ve bu çağda Ruhun başlıca giriş yerleri olan beş Duyu tarafından ayırt edilir.

2. Enerji tek yaşamdır ve Bedenden gelir; ve Us, Enerjiyi sınırlayan veya dıştan çevreleyendir.

3. Enerji Sonsuz Hazdır.

Those who restrain desire, do so because theirs
is weak enough to be restrained; and the restrainer or
Reason usurps its place & governs the unwilling.
And being restrained it by degrees becomes passive
till it is only the shadow of desire.

The history of this is written in Paradise Lost. & the
Governor or Reason is call'd Melsiah.

And the original Archangel, or possessor of the com-
mand of the heavenly host is call'd the Devil or Satan.
and his children are call'd Sin & Death.

But in the Book of Job Miltons Melsiah is call'd
Satan.

For this history has been adopted by both parties.
It indeed appear'd to Reason as if Desire was
cast out. but the Devils account is that the Melsi-

Arzuyu kısıtlayanlar, kendi arzuları kısıtlanacak denli zayıf olduğu için yaparlar bunu; ve kısıtlayıcı veya Us, onun yerini ele geçirir ve isteksiz olanı yönetir.

Ve kısıtlandığı için giderek edilginleşir, sonunda yalnızca arzunun gölgesi oluncaya değin.

Bunun tarihi *Yitik Cennet*'te¹² yazılıdır, ve Yönetici veya Us'a Mesih adı verilir.

Ve ilk Başmelek'e, veya göklerin sahibinin emirlerini taşıyana İblis veya Şeytan denilir ve onun çocuklarına Günah ve Ölüm adı verilir.

Oysa Eyüb'ün kitabında, Milton'ın Mesih'ine Şeytan adı verilir.

Çünkü bu tarih her iki tarafça da benimsenmiştir.

Daha doğrusu Arzu, sanki defedilmiş gibi görünür Us'a; oysa İblis'in açıklamasına göre,

ah fell. & formed a heaven of what he stole from the
Abyls

This is shewn in the Gospel, where he prays to the
Father to send the comforter or Desire that Reason
may have Issues to build on, the Jehovah of the Bible
being no other than he who dwells in flaming fire.

Know that after Christs death he became Jehovah.

But in Milton; the Father is Destiny, the Son, a
Ratio of the five senses & the Holy-ghost, Vacuum?

Note The reason Milton wrote in fetters when
he wrote of Angels & God, and at liberty when of
Devils & Hell, is because he was a true Poet and
of the Devils party without knowing it.

A Memorable Fancy

As I was walking among the fires of hell, de-
lighted with the enjoyments of Genius; which to An-
gels look like torment and uns unity. I collected some
of their Proverbs; thinking that as the sayings used
in a nation, mark its character, so the Proverbs of
Hell shew the nature of Infernal wisdom better
than any description of buildings or garments.

When I came home; on the abyls of the five sen-
ses where a flat sided steep frowns over the pre-
sent world. I saw a mighty Devil folded in black
clouds hovering on the sides of the rock, with cor

Mesih arzusuna yenik düşmüş ve Cehennemden çaldıklarıyla bir Cennet kurmuştu.

Usun, üzerinde Fikirler inşa edebileceği teselli ediciyi ¹³ veya Arzuyu göndermesi için Baba'ya yalvardığı bu durum, İncil'de gösterilmektedir; Kutsal Kitabın Yehova'sı yalazlı ateşte yaşayanndan başkası değildir. Bilin ki, İsa'nın ölümünün ardından o, Yehova oldu.

Oysa Milton'da, Baba Yazgıdır; Oğul, beş duyunun bir Oranı ¹⁴ ve Kutsal-ruh da Boşluk! ¹⁵

Not: Milton'ın Melekler ve Tanrıya ilişkin yazarken ellerinin kollarının bağlı, İblislere ve Cehenneme ilişkin yazarken de özgür olmasının nedeni onun hakiki bir Ozan olması ve farkında olmadan İblis'in yanında yer almasıdır.

Anılası Bir Düş

Dehanın,¹⁶ Meleklerle eziyet ve çılgınlık gibi gelen zevkleriyle kendimden geçmiş, cehennem ateşleri arasında yürüyorken, onların bazı Mesellerini derledim; bir ulus içinde kullanılan deyişlerin o ulusun karakterini açığa vurması gibi, Cehennem Mesellerinin de Cehennemsi bilgeliliğin doğasını, yapıların veya giysilerin betimlemesinden daha iyi göstereceğini düşünerek.

Eve geldiğimde, dim dik bir uçurumun var olan dünyaya öfkeyle baktığı yerde, beş duyunun cehenneminde, kayalığın eteklerinde dolanıp duran, kara bulutlara sarınmış güçlü bir İblis gördüm: aşındırıcı ¹⁷ ateşlerle, şimdi insanların zihinlerince

roding fires he wrote the following sentence now per-
ceived by the minds of men, & read by them on earth.
How do you know but evry Bird that cuts the airy way,
Is an immense world of delight closd by your senses five?

Proverbs of Hell

In seed time learn, in harvest teach, in winter enjoy.
Drive your cart and your plow over the bones of the dead.
The road of excess leads to the palace of wisdom.
Prudence is a rich ugly old maid courted by Incapacity.
He who desires but acts not, breeds pestilence.
The cat wags his tail like the plow.
Dip him in the river who loves water.
A fool sees not the same tree that a wise man sees.
He whose face gives no light, shall never become a star.
Eternity is in love with the productions of time.
The busy bee has no time for sorrow.
The hours of folly are measured by the clock, but of wis-
dom no clock can measure.
All wholsom food is caught without a net or a trap.
Bring out number weight & measure in a year of dearth.
No bird soars too high, if he soars with his own wings.
A dead body revenges not injuries.
The most sublime act is to set another before you.
If the fool would persist in his folly he would become
Folly is the cloke of knavery. (wise)
Shame is Prides cloke.

algılanan ve yeryüzündekiler tarafından okunan şu cümleyi yazdı:

Havada yol alan her kuşun beş duyunuzca engellenmiş,
Engin bir haz dünyası olduğunu nasıl bilmezsiniz? ¹⁸

Cehennem Meselleri ¹⁹

Ekim zamanı öğren, hasat zamanı öğret, kışın keyfine bak.

Arabanı ve sabanını ölümlerin kemikleri üzerinde sür.

Aşırılık yolu bilgelik sarayına varır.

Sağgörü, Yeteneksizliğin kur yaptığı zengin, çirkin bir kız
kurusudur.

Arzulayıp da eylemeyen, hastalık üretir.

Biçilmiş solucan sabanı bağışlar.

Suyu seveni ırmağa daldır.

Budala ile bilgenin gördüğü ağaç aynı değildir.

Yüzü ışık saçmayan, asla bir yıldız olamaz.

Sonsuzluk, zamanın ürünlerine âşıktır.

Çalışan arının üzölmeye zamanı yoktur.

Budalalığın zamanı saat ile ölçölür; fakat bilgeliğinkini
hiçbir saat ölçemez.

Tüm sağlıklı besinler bir ağ veya kapan olmaksızın yakalanır.

Bir kıtlık yılında sayıyı, ağırlığı ve ölçüyü göz önünde tut.

Hiçbir kuş sadece kendi kanatlarıyla çok yükseğe uçamaz.

Ölü bir beden yaraların öcünü almaz.

En yüce edim, bir başkasını kendi önünüze koymaktır.

Budala budalalığında diretseydi, bilge olurdu.

Budalalık düzenbazlığın örtüsüdür.

Utanc Gururun örtüsüdür.

Proverbs of Hell

Prisons are built with stones of Law, Brothels with bricks of Religion.

The pride of the peacock is the glory of God.

The lust of the goat is the bounty of God.

The wrath of the lion is the wisdom of God.

The nakedness of woman is the work of God.

Excels of sorrow laughs. Excels of joy weeps.

The roaring of lions, the howling of wolves, the raging of the stormy sea, and the destructive sword, are portions of eternity too great for the eye of man.

The fox condemns the trap, not himself.

Jays impreguate, Sorrows bring forth.

Let man wear the collar of the lion, woman the fleece of the sheep.

The bird a nest, the spider a web, man friendship.

The selfish smiling fool, & the sullen frowning fool, shall be both thought wise, that they may be a rod.

What is now proved was once, only imagined.

Watch the net, the mouse, the fox, the rabbit, watch the roots, the lion, the tiger, the horse, the elephant, watch the fruits.

The cistern contains, the fountain overflows.

One thought, kills immensity.

Always be ready to speak your mind, and a base man will attack you.

Every thing possible to be believed is an image of truth.

The eagle never lost so much time, as when he submitted to learn of the crow.

Hapishaneler Yasanın taşları, Kerhaneler Dinin tuğlaları ile inşa edilir.

Tavuskuşunun kibiri, Tanrının görkemidir.

Keçinin şehveti Tanrının ihsanıdır.

Aslanın gazabı Tanrının bilgeliğidir.

Kadının çıplaklığı Tanrının yapıtıdır.

Kederin aşırısı güldürür. Neşenin aşırısı ağlatır.

Aslanların kükremesi, kurtların uluması, fırtınalı denizin öfkeden kabarması ve yok eden kılıç insan gözünün göremeyeceği kadar büyük olan sonsuzluğun parçalarıdır.

Tilki kendisini değil, tuzağı suçlar.

Zevk dölle. Üzüntü doğurtur.

Erkek aslan kürkü giysin, kadın koyun postu giysin.

Kuşa bir yuva, örümceğe bir ağ, insana dostluk.

Bencil, sırtkan budala ile somurtkan, huysuz budala, her ikisi de bilge sanılacaktır, belki böylece bir güç olabilirler.

Şimdi tanıtlanmış olan, bir zamanlar sadece hayal ediliyordu.

Sıçan, fare, tilki, tavşan kökleri gözler; aslan, kaplan, at, fil meyveleri gözler.

Sarnıç tutar, pınar taşırır.

Bir düşünce, enginliği doldurur.

Düşüncenizden açıkça söz etmeye her zaman hazır olun, o zaman alçak kişi sizden sakınacaktır.

İnanılması olanaklı her şey hakikatin imgesidir.

Kartal hiçbir zaman kargayı öğrenmek zorunda bırakıldığı kadar, zaman kaybetmedi.

Proverbs of Hell

The fox provides for himself, but God provides for the lion.
Think in the morning, Act in the noon, Eat in the evening, Sleep in the night.

He who has outlived you to impose on him knows you.
As the plow follows words, so God rewards prayers.

The tigers of wrath are wiser than the horses of instruction.
Expect poison from the standing water.

You never know what is enough unless you know what is more than enough.

Listen to the fools reproach: it is a happy life!
The eyes of fire, the nostrils of air, the mouth of water,
The heart of earth.

The weak in courage is strong in cunning.

The apple tree never asks the beech how he shall grow
nor the lion, the horse, how he shall take his prey.

The thankful receiver bears a plentiful harvest.

If others had not been foolish, we should be so.
The soul of sweet delight, can never be debilitated.

When thou seest an Eagle, thou seest a portion of Genesis.
Lift up thy head!

As the caterpillar chooses the fairest leaves to lay
her eggs on, so the priest lays his curse on
the fairest joys.

To create a little flower is the labour of ages.

Drama braces. Bliss relaxes.

The best wine is the oldest, the best water the newest.
Prayers plow not. Praises reap not.

Jays laugh not. Sorrows weep not.

Tilki kendi geçimini sağlar, Tanrı ise aslanın geçimini.
Sabahları düşün. Öğleleri yap. Akşamları ye. Geceleri uyu.
Kendisini aldatmana katlananan kişi, seni tanıyordur.
Saban nasıl sözcükleri izlerse, Tanrı da duacıları öyle
ödüllendirir.

Öfkenin kaplanları, eğitimin atlarından daha bilgedir.
Durgun sudan zehir bekle.

Yeterli olandan fazlasını bilmedikçe neyin yeterli olduğunu
asla bilemezsin.

Aptalın serzenişini dinle! bu krallara yaraşır!
Ateşin gözleri, Havanın burun delikleri, suyun ağzı,
toprağın sakalı.

Cesarette zayıf olan, kurnazlıkta güçlüdür.
Ne elma ağacı kayın ağacına nasıl büyüyeceğini sorar;
ne de aslan ata avını nasıl yakalayacağını.

Müteşekkiri alıcı bereketli mahsül verir.
Başkaları budala olmasaydı, biz budala olurduk.
Tatlı hazzın ruhu asla kirletilemez.

Bir kartal gördüğün zaman Dehanın bir parçasını
görürsün; kaldır başım!

Bir tırtıl yumurtalarını bırakmak için nasıl en güzel
yaprakları seçerse, rahip de lanetini bırakmak için en
güzel hazları seçer.

Küçük bir çiçek yaratmak çağların işidir.
Bağlayanları lanetle: Gevşetenleri kutsa.
En iyi şarap en eskisidir, en iyi su en yenisidir.
Dualar saban sürmez! Şükürler hasat biçmez!
Hazlar gülmez! Acılar ağlamaz!

Proverbs of Hell

The head Sublime, the heart Pathos, the genitals Beauty
the hands & feet Proportion.

As the air to a bird or the sea to a fish, so is contempt
to the contemptible.

The crow wished every thing was black, the owl that eve-
ry thing was white.

Exuberance is Beauty.

If the lion was advised by the fox he would be cunning.

Improvement makes straight roads, but the crooked roads
without Improvement, are roads of Genius.

Sooner murder an infant in its cradle than nurse unat-
tended desires.

Where man is not nature is barren.

Truth can never be told so as to be understood, and
not be believed.

Enough! of too much.

Baş Yüce, yürek Duygulanın, cinsel organlar Güzellik,
eller ve ayaklar Orantı.

Bir kuş için hava veya bir balık için deniz neyse, aşâğılık
kişi için de küçük görme odur.

Karga her şeyin kara olmasını diledi, baykuş ise ak.

Coşkunluk Güzelliktir.

Öğüt vereni tilki olsaydı, aslan kurnaz olacaktı.

İslah düz yollar yapar; oysa İslahın olmadığı çarpık yollar

Dehanın yollarıdır.

Gerçekleştirilmemiş arzuları emzireceğine bebeği daha
beşikteyken öldür.

İnsanın olmadığı yerde doğa çoraktır.

Doğruluk asla anlaşılın diye anlatılamaz, ve inanılmaz
doğruluğa.

Yeterince! ya da Çok fazlası.

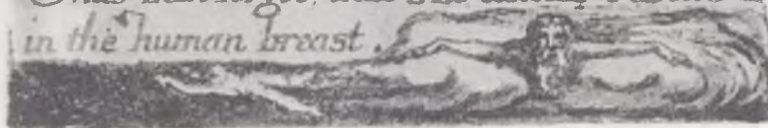
The ancient Poets animated all sensible objects with Gods or Geniuses, calling them by the names and associating them with the properties of woods, rivers, mountains, lakes, caves, nations, and whatever their enlarged & numerous senses could perceive.

And particularly they studied the genius of each city & country, placing it under its mental deity.

Until a system was formed, which some took advantage of & enslaved the vulgar by attempting to realize or abstract the mental deities from their objects: thus began Priesthood.

Choosing forms of worship from poetic tales. And at length they pronounced that the Gods had ordered such things.

Thus men forgot, that All deities reside in the human breast.

Eski Ozanlar, bütün duyulur nesneleri, onlara, geliştirilmiş ve sayısız duyularının algılayabileceği her şeyin, ormanların, ırmakların, dağların, göllerin, kentlerin, ulusların adını vererek ve bunların özellikleriyle donatarak, Tanrılar veya Dehalarla canlandırdılar.

Ve özellikle, her bir kentin ve ülkenin dehasını, kendi zihinsel tanrısının altına yerleştirerek incelediler.

Ta ki bazılarının yarar sağladığı ve zihinsel tanrıları gerçek kılmaya veya nesnelerinden soyutlamaya kalkışarak avamı köleleştiren bir dizge oluşuncaya dek; böyle başlamıştır Rahiplik.

Şiirsel masallardan tapınma biçimleri çıkararak.

Ve en sonunda, Tanrıların böylesi şeyler buyurmuş olduğunu bildirdiler.

Böylelikle insanlar, Bütün Tanrıların insanın gönlünde barındığını unuttular.

Memorable Nancy.

The Prophets Isaiah and Ezekiel dined with me, and I asked them how they dared so roundly to assert, that God spoke to them: and whether they did not think at the time that they would be misunderstood & so be the cause of imposition.

Isaiah answered. I saw no God, nor heard any, in a finite organical perception: but my senses discover'd the infinite in every thing, and as I was then perswaded, & remain confirm'd; that the voice of honest indignation is the voice of God. I cared not for consequences but wrote.

Then I asked: does a firm persuasion that a thing is so, make it so?

He replied. All poets believe that it does, & in ages of imagination this firm persuasion removed mountains; but many are not capable of a firm persuasion of any thing.

Then Ezekiel said. The philosophy of the east taught the first principles of human perception. some nations held one principle for the origin & some another, we of Israel taught that the Poetic Genius (as you now call it) was the first principle and all the others merely derivative which was the cause of our despising the Priests & Philosophers of other countries and prophecy'ing that all Gods would

Anılası Bir Düş²⁰

İşaya ve Hezekyel peygamberler benimle birlikte yemek yediler ve nasıl böylesine çekinmeden, Tanrının kendileriyle konuştuğunu ileri sürmeye cüret ettiklerini sordum onlara; ve aynı zamanda yanlış anlaşılıp, aldanma nedeni olacaklarını hiç düşünüp düşünmediklerini de.

İşaya yanıtladı: "Sınırlı bir örgensel algıyla ne Tanrı'yı gördüm ne de işittim onu; ancak duyularım her şeyin içindeki sonsuzu keşfetti ve o zaman, en dürüst öfke sesinin Tanrının sesi olduğuna kuşkusuz inandığım için sonuçlara aldırmayarak yazdım."

Ardından sordum: "Bir şeyin öyle olduğuna dair güçlü inanış, onu öyle yapar mı?"

Yanıtladı: "Bütün ozanlar böyle olduğuna inanırlar ve imgelem çağlarında bu güçlü inanış dağları yerinden oynatmıştı; oysa çoğu kimse, herhangi bir şeye ilişkin güçlü bir inanış taşıyamaz."

Sonra Hezekyel şöyle dedi: "Doğunun felsefesi insan algısının ilk ilkelerini öğretti. Bazı uluslar başlangıç için bir ilkeye ve bazıları da bir başkasına inandılar; biz İsraililer (şimdi adlandırdığınız gibi) Şiirsel Dehanın birinci ilke olduğunu ve diğerlerinin yalnızca türev olduklarını öğrettik ki bu, diğer ülkelerin Din adamlarını ve Filozoflarını küçük görmemizin ve bütün

would at last be proved to originate in ours & to be the tributaries of the Poetic Genius, it was this, that our great poet King David desired so fervently & invokes so pathetically, saying by this he conquers enemies & governs kingdoms; and we so loved our God, that we cursed in his name all the deities of surrounding nations, and asserted that they had rebelled; from these opinions the vulgar came to think that all nations would at last be subject to the jews.

This said he, like all firm perswasions, is come to pass, for all nations believe the jews code and worship the jews god, and what greater subjection can be

I heard this with some wonder, & must confess my own conviction. After dinner I asked Isaiah to favour the world with his last works, he said none of equal value was lost. Ezekiel said the same of his.

I also asked Isaiah what made him go naked and barefoot three years? he answered, the same that made our friend Diogenes the Grecian.

I then asked Ezekiel, why he eat dung, & lay so long on his right & left side? he answered, the desire of raising other men into a perception of the infinite this the North American tribes practise, & is he honest who resists his genius or conscience, only for the sake of present ease or gratification?

Tanrıların bizimkinden kökenlendiğinin ve Şiirsel Dehanın kolları olduğunun en sonunda kanıtlanacağına dair kehanetimizin nedeniydi. Büyük ozanımız Kral Davud'un ²¹ büyük bir tutkuyla arzulayarak ve kendinden geçerek dua etmesi bundandır; bunu söyleyerek düşmanları yendi ve krallıkları yönetti. Ve Tanrımızı öylesine çok sevdik ki onun adıyla çevre ulusların bütün tanrılarına lanetler yağdırdık ve isyan etmiş olduklarını iddia ettik. Bu fikirlerden yola çıkan avam, bütün ulusların sonunda Yahudilerin uyruğu olacağını düşünmeye başladı."

"Bu" dedi, "bütün güçlü inanışlar gibi gerçekleşir, çünkü bütün uluslar Yahudilerin yasalarına inanırlar ve Yahudilerin tanrısına taparlar ve bundan daha büyük boyun eğiş olabilir mi?" ²²

Bunu hayretler içinde dinledim, ve ben de kendi kanımı itiraf etmek zorundaydım. Yemekten sonra İşaya'ya kayıp yapıtlarını dünyaya bağışlayıp bağışlamayacağını sordum: eşdeğer hiçbir şeyin kaybolmadığını söyledi. Hezekyel de aynı şeyi söyledi.

İşaya'ya onu üç yıl boyunca çıplak ve yalınayak ²³ dolaştıran şeyin ne olduğunu sordum. "Dostumuz Yunanlı Diyojen'i dolaştıranla aynı şey" diye yanıtladı.

Ardından Hezekyel'e neden hayvan dışkısı yediğini ve neden çok uzun süre sağ ve sol yanı üstüne yattığını sordum.²⁴ "Diğer insanları sonsuzluk algısına yükseltme arzusu" diye yanıtladı. "Bunu Kuzey Amerikalı kabileler uyguluyorlar ²⁵ ve yalnızca şu anın rahatlığı ve hoşnutluğu uğruna kendi dehasına veya vicdanına direnen kişi dürüst müdür?"

The ancient tradition that the world will be consumed in fire at the end of six thousand years is true, as I have heard from Hell.

For the cherub with his flaming sword is hereby commanded to leave his guard at tree of life, and when he does, the whole creation will be consumed and appear infinite and holy whereas it now appears finite & corrupt.

This will come to pass by an improvement of sensual enjoyment.

But first the notion that man has a body distinct from his soul, is to be expunged; thus I shall do by printing in the infernal method, by corrosives, which in Hell are salutary and medicinal, melting apparent surfaces away, and displaying the infinite which was hid.

If the doors of perception were cleansed every thing would appear to man as it is: Infinite.

For man has closed himself up till he sees all things thro' narrow chunks of his cavern,

Cehennemde duyduğuma göre, dünyanın altı bin yılın ²⁶ sonunda ateşler içinde yanıp kül olacağına ilişkin eski zaman geleneği doğrudur.

Zira yalazlı kılıç taşıyan kerubi'ye²⁷, bundan böyle yaşam ağacındaki nöbetini bırakması buyurulmaktadır ve bunu yaptığında, bütün yaratılış yok olacak ve şu an ölümlü ve çürümüş olarak görünenler, sınırsız ve kutsal olarak ortaya çıkacaktır.

Bu, tensel zevkin arttırılmasıyla gerçekleşecektir.

Ancak insanın kendi ruhundan ayrı bir bedeninin olduğuna ilişkin birinci görüş silinmelidir; bunu, Cehennem yönemiyle Cehennemde sağlıklı ve iyileştirici olan, görünen yüzeyleri eriten ve gizlenmiş olan sonsuzu açığa çıkaran aşındırıcılarla basarak yapacağım.

Algının kapıları temizlenirse, her şey insana olduğu gibi, sonsuz olarak gözükecektir.

Çünkü insan, her şeyi mağarasının daracık çatlaklarından görecektir denli kendisini kapatmıştır. ²⁸

To A Memorable Fancy,

I was in a Printing house in Hall & saw the method in which knowledge is transmitted from generation to generation

In the fifth chamber were Uranian forms, which cast the metals into the expanse.

There they were received by Men who occupied the south chamber, and took the forms of books & were arranged in libraries.

Anılası Bir Düş²⁹

Cehennemde bir Basımevindeydim, ve bilginin kuşaktan kuşağa iletilme yöntemini gördüm.

Birinci odada, mağaranın ağzındaki döküntüleri temizleyen bir Ejderha-Adam vardı; içerde, çok sayıda Ejderha mağarayı oyuyordu.

İkinci odada, kayaya ve mağaranın etrafına dolanmış bir Engerek vardı ve diğerleri onu altın, gümüş ve değerli taşlarla süslüyorlardı.

Üçüncü odada, kanatları ve tüyleri havadan bir Kartal vardı; mağaranın içinin sonsuz olmasını sağlıyordu. Çevrede uçsuz bucaksız sarp kayalıklarda saraylar inşa eden çok sayıda Kartal-benzeri adam vardı.

Dördüncü odada, öfkeyle dolaşan ve madenleri canlı sıvılara dönüştüren yalazlı ateşlerden Aslanlar vardı.

Beşinci odada, madenleri geniş kaplara döken Adsız şekiller vardı.

Altıncı odayı dolduran İnsanlarca oradan alınıp kitap biçimine sokuluyor ve kitaplıklara diziliyorlardı.

The Giants who formed this world into its sensual existence and now seem to live in it }
 in chains; are in truth, the causes of its life }
 & the sources of all activity, but the chains }
 are, the cunning of weak and tame minds, which }
 have power to resist energy, according to the pro- }
 verb, the weak in courage is strong in cunning. }
 Thus one portion of being, is the Prolific, the }
 other, the Devouring; to the devourer it seems as }
 if the producer was in his chains, but it is not so }
 he only takes portions of existence and fancies }
 that the whole.

But the Prolific would cease to be Prolific & }
 unless the Devourer was seen received the excess }
 of his delights.

Some will say, Is not God alone the Prolific }
 I answer, God only Acts & Is, in existing beings }
 or Men.

These two classes of men are always upon }
 earth, & they should be enemies; whoever tries }
 to

Bu dünyayı kendi duyulur varoluşu içinde biçimlendiren ve şu anda onun içinde zincire vurulmuş olarak yaşadığı görülen Devler, gerçekte onun yaşamının nedenleri ve tüm etkinliğin kaynaklarıdır. Oysa zincirler enerjiye karşı direnme gücü taşıyan zayıf ve evcil zihinlerin kurnazlığıdır; mesele göre, “cesaretle zayıf olan kurnazlıkta güçlüdür.”

Bu yüzden varlığın bir kısmı Doğurgan, diğer kısmı Tüketici’dir; Tüketiciye göre üretici, sanki zincire vurulmuş gibi görünür; oysa böyle değildir; o sadece varoluştan paylar alır ve bunu bütün sanır.

Doğurgan Doğurganlıktan kesilecektir, Tüketici, bir deniz gibi, hazlarının fazlasını almadıkça.³⁰

Bazıları şöyle diyecektir: “Tanrı tek Doğurgan değil mi?” Ben de yanıtlıyorum: “Tanrı yalnızca Eyler ve Vardır, varolan varlıklarda veya İnsanlarda”.

Bu iki sınıf insan her zaman bulunur yeryüzünde ve düşman

to reconcile them seeks to destroy existence.

Religion is an endeavour to reconcile the two.

Note. Jesus Christ did not wish to unite but to separate them, as in the Parable of sheep and goats. & he says I came not to send peace but a sword.

Melmoth or Satan or Tempter was formerly thought to be one of the Antediluvians who are our Energies.

Memorable Fancy is

An Angel came to me and said. O pitiable foolish young man! O horrible! O dreadful state! consider the hot burning dungeon thou art preparing for thyself to all eternity, to which thou art going in such career.

I said. perhaps you will be willing to show me my eternal lot & we will contemplate together upon it and see whether your lot or mine is most desirable.

So he took me thro' a stable & thro' a church & down into the church vault at the end of which was a well: thro' the well we went, and came to a cave - down the winding cavern we groped our tedious way till a void boundless as a rather shy apparition beneath us & we held by the roots of trees and hung over this immensity! but I said, if you please we will commit ourselves to this void, and see whether providence is here also, if you will not I will? but he answered, do not presume O young man but as we here remain behold thy lot which will soon appear when the darkness passes away.

So I remained with him sitting in the twisted

olmaları gerekir: her kim onları uzlaştırmaya çalışırsa, varoluşu yok etme arayışındadır.

Din bu ikisini uzlaştırma çabasıdır.

Not: İsa Mesih onları birleştirmeyi değil, koyunlar ve keçiler meseline olduğu gibi, ayırmayı istedi ve şöyle dedi: "Barış değil, kılıç getirmeye geldim." ³¹

Mesih veya Şeytan veya Baştan Çıkarıcı, Enerjilerimiz olan Tufan-öncesi varlıklardan biri olarak düşünülürdü önceleri.

Anılası Bir Düş ³²

Bir melek yanıma gelip dedi ki: "Ey acınası budala genç adam! Ey ürkünç kişi! Ey dehşetli durum! Sonsuzluğa değin kendin için hazırladığın ve böylesi bir hızla gitmekte olduğun sıcak, yakıcı zindanı düşün."

Dedim ki, "Belki de sonsuz yazgımı bana göstermeyi isteyeceksin ve üzerinde birlikte kafa yoracağız ve göreceğiz senin yazgının mı yoksa benimkinin mi en çok arzu edilir olduğunu."

Ardından beni bir ahırın ve bir kilisenin içinden geçirerek ve dibinde bir imalathane olan kilise mahzenine indirdi: imalathaneden geçtik ve bir mağaraya vardık. Dolambaçlı mağaradan aşağıya, bikkınlık verici yolumuzda el yordamıyla ilerledik ve sonunda altımızda yeraltı göğü gibi uçsuz bucaksız bir boşluk belirdi ve ağaçların köklerine tutunup bu enginliğin üzerinde asılı kaldık. Dedim ki: "İstersen kendimizi bu boşluğa bırakalım ve Tanrının inayetinin burada olup olmadığını görelim. Sen istemesen de ben yapacağım." Şöyle yanıtladı: "Buna yeltenme, Ey genç adam, karanlık dağılır dağılmaz ortaya çıkacak yazgını gör."

Böylece bir meşenin kıvrılmış köküne oturarak, onunla bir-

root of an oak, he was suspended in a fungus which hung with the head downward into the deep:

By degrees we beheld the infinite Abyss, fiery as the smoke of a burning city beneath us at an immense distance was the sun, black but shining round it were fiery tracks on which revolved vast spiders, crawling after their prey; which flew or rather swam in the infinite deep, in the most terrific shapes of animals sprung from corruption. & the air was full of them, & seemed composed of them: these are Devils, and are called Powers of the air, I now asked my companion which was my eternal lot? he said, between the black & white spiders

But now, from between the black & white spiders a cloud and fire burst and rolled thro the deep blackning all beneath so that the nether deep grew black as a sea & rolled with a terrible noise: beneath us was nothing now to be seen but a black tempest, till looking east between the clouds & the waves, we saw a cataract of blood mixed with fire and not many stones throw from us appeared and sunk again the scaly fold of a monstrous serpent at last to the east, distant about three degrees appeared a fiery crest above the waves slowly it reared like a ridge of golden rocks till we discovered two globes of crimson fire from which the sea fled away in clouds of smoke, and now we saw, it was the head of **Leviathan**, his forehead was divided into streaks of green & purple like those on a tigers forehead; soon we saw his mouth & red gills hang just above the raging foam tinged the black deep with beams of blood, advancing toward:

likte kaldım. O, derinliğe doğru baş aşağı sarkan bir mantara asılıydı.

Giderek, yanan bir kentin dumanı gibi ateşler içindeki uçsuz bucaksız Cehennemi gördük. Altımızda, çok çok uzaklarda, güneş vardı, kara fakat ışıldayan. Çevresinde, çürüyüşten ortaya çıkmış, en ürkünç hayvan biçimindeki, sonsuz boşlukta uçan, daha doğrusu yüzen avlarının peşinden sürünen büyük örümceklerin yürüdüğü ateşler içindeki yollar vardı, ve hava bunlarla doluydu ve sanki onlardan yapılmış gibiydi. Bunlar İblislerdir ve onlara havanın Güçleri adı verilir. Hangisi benim sonsuz yazgım, diye sordum yoldaşıma? “Kara ve ak örümcekler arasındaki” dedi.

Oysa şimdi, kara ve ak örümceklerin arasından bir bulut ve ateş çıkıverdi ortaya ve altımızdaki her şeyi karartarak, derinliğe doğru yuvarlandı, sonunda aşağıdaki derinlik bir deniz gibi kapkara kesildi ve korkunç bir gürültüyle yuvarlandı. Şimdi altımızda kapkara bir fırtınadan başka bir şey gözükmiyordu; bulutlar ve dağlar arasından doğuya bakıncaya kadar, ateşlerle karışmış bir kan çağlayanı gördük ve bulunduğumuz yerden fırlayan birkaç taş göründü ve korkunç bir yılanın pullu kıvrımlarına gömüldüler yeniden; sonunda doğuda, üç derece uzaklıkta, dalgaların üzerinde ateşe kesmiş bir doruk belirdi. Altın kayalardan bir dağ sırası gibi yükseldi yavaşça, sonunda denizin duman bulutları halinde uzaklaştığı, kıpkızıl ateşten iki küre keşfettik. Ve şimdi onun, Leviathan’ın başı olduğunu anladık; alnı bir kaplanın alnındakilere benzer yeşil ve mor çizgiler halinde bölümlüydü; hemen ardından ağzını ve kapkara derinliği kanın parıltılarıyla gölgelendiren, öfkeye kesmiş köpüğün üzerinden sarkan kırmızı solungaçlarını gördük, bize doğru

us with all the joys of a spiritual existence.

My friend the Angel climb'd up from his station into the mill; I remain'd alone, & then this appearance was no more, but I found myself sitting on a pleasant bank beside a river by moonlight hearing a harper who sung to the harp. & his theme was, The man who never alters his opinion is like standing water, & breeds reptiles of the mind.

But I arose, and sought for the mill & there I found my Angel, who surprised asked me, how I escaped?

I answer'd, All that we saw was owing to your metaphysics; for when you ran away, I found myself on a bank by moonlight hearing a harper, But now we have seen my eternal lot, shall I show you yours? he laugh'd at my proposal; but I by force suddenly caught him in my arms, & flew westerly thro' the night, till we were elevated above the earths shadow: then I hung myself with him direct into the body of the sun, here I clothed myself in white, & taking in my hand Swedenborgs volumes sunk from the glorious clime, and pass'd all the planets till we came to saturn, here I staid to rest & then leapt into the void between saturn & the fixed stars.

Here said I: is your lot, in this space, if space it may be call'd, Soon we saw the stable and the church, & I took him to the altar and open'd the Bible, and lo! it was a deep pit, into which I descended driving the Angel before me, soon we saw seven houses of brick one we enter'd; in it were a

ilerliyordu tinsel bir varoluşun taşkınlığıyla.

Dostum Melek bulunduğu yerden yukarı imalathaneye tırmandı. Tek başıma kaldım; ve bu görünüm kayboldu ardından, ve ay ışığında hoş bir ırmak kıyısında otururken buldum kendimi, şarkı söyleyen bir arpçıyı dinliyordum, şarkısının sözleri şöyleydi: “Kanıımı asla değiştirmeyen kişi durgun suya benzer ve zihnin sürüngenlerini yaratır.”

Ayağa kalkıp imalathaneyi araştırdım, ve Meleşimi buldum orada, şaşırmıştı, nasıl kurtulduğumu sordu bana?

“Gördüğümüz her şey senin metafiziğinden dolayıcıydı; çünkü uzaklaştığın zaman, kendimi bir ırmak kıyısında bir arpçıyı dinlerken buldum. Artık sonsuz yazgımı görmüş olduk, seninkini göstereyim mi sana?” diye yanıtladım. Önerime güldü; ama ansızın onu kollarımla sıkıca yakaladım, ve yeryüzünün gölgesi üzerinde yükselinceye dek gece boyunca batıya doğru uçtum. Ardından onunla birlikte kendimi dosdoğru güneşin gövdesinin içine fırlattım. Burada beyazlar giyindim ve Swedenborg’un ciltlerini elime alarak, muhteşem iklimden içeriye daldık ve Satürn’e ulaşana dek bütün gezegenleri geçtik. Burada soluklandım ve sonra Satürn ile sabit yıldızların arasındaki boşluğa atlayıverdim.

“İşte” dedim! “senin yazgın bu uzayda, eğer ona uzay denebilirse.” Hemen ardından ahır ve kiliseyi gördük ve onu sunağa götürüp İncil’i açtım ve işte! derin bir çukurdı o, meleşği önümde iteleyerek, içine indim; hemen sonra tuğladan yedi ev gördük; evlerden birine girdik; içerde birkaç maymun ve babun

number of monkeys, baboons & all of that species chained by the middle grinning and snatching at one another, but withheld by the shortnels of their chains; however I saw that they sometimes grew numerous, and then the weak were caught by the strong and with a grinning aspect, first coupled with & then devourd by plucking off first one limb and then another till the body was left a helpless trunk, this after grinning & kissing it with seeming tendnels they devourd too; and here & there I saw one savourily picking the flesh off of his own tail; as the stench terribly annoyd us both we went into the mill, & I in my hand brought the skeleton of a body, which in the mill was Aristotles Analytics.

So the Angel said: thy phantasy has imposed upon me & thou oughtest to be ashamed.

I answerd: we impose on one another, & it is but lost time to converse with you whose works are only Analytics

vardı, ve bu türlerin hepsi bellerinden zincirlenmişti, dişlerini gösterip birbirlerini yakalamaya çalışıyorlar, ancak zincirin kısısalığı buna izin vermiyordu. Fakat bazen zincirlerin boylarının uzadığını gördüm ve ardından güçlü olan zayıfı yakaladı, önce dişlerini göstererek çiftleştirdi ve sonra bir kolunu ve ardından diğerini kopararak çabucak mideye indirdi, sonunda çaresiz bir gövde kaldı geriye. Sırttıktan ve aldatıcı sevgiyle onu öptükten sonra hızla gövdeye indiriyordu; ve orada burada kendi kuyruğundan iştahla et koparanları gördüm. Leş kokusu her ikimizi de fena halde rahatsız ettiği için, imalathaneye girdik, ve ellerimde bir gövdenin iskeletini taşıdım, imalathanede bunun Aristoteles'in Analitik'i olduğunu gördük.

Ardından Melek "senin düşün beni rahatsız etti, ve utanmalısın bundan" dedi.

"Biz birbirimizi aldatıyoruz ve yapıtları sadece Analitik olan seninle konuşmak, zaman kaybindan başka bir şey değil" diye yanıtladım.

Karşıtlık Hakiki Dostluktur. ³³

I have always found that Angels have the vanity to speak of themselves as the only wise; this they do with a confident insolence springing from systematic reasoning:

Thus Swedenborg boasts that what he writes is new; tho' it is only the Contents or Index of already published books.

A man carried a monkey about for a show, & because he was a little wiser than the monkey, grew vain, and conceived himself as much wiser than seven men. It is so with Swedenborg; he shews the folly of churches & exposes hypocrites, all he imagines that all are religious, & himself the single

one

Meleklerin tek bilge onlarmış gibi kendilerinden söz etme kibirine kapıldıklarını gördüm her zaman; dizgesel uslamlamadan kaynaklanan cüretkâr bir küstahlıkla yaparlar bunu.

Bu nedenle Swedenborg yazdıklarının yeni olduğuyla övünür: gerçi, onun yazdıkları önceden yayımlanmış kitapların yalnızca İçindekiler ya da Dizin kısmıdır.

Bir adam gösteriş olsun diye bir maymun taşıyordu ve maymundan biraz daha bilge olduğu için kibirlendi ve yedi insandan çok daha bilge olduğu kuruntusuna kapıldı. Swedenborg'a olan da bu; kiliselerin budalalığını gösterdi ve ikiyüzlüleri açığa çıkardı, ta ki her şey dinsel, ve kendisinin de yeryüzünde bir ağı parçalayan

one on earth that ever broke a net.

Now hear a plain fact, Swedenborg has not writ
ten one new truth. Now hear another: he has written
all his old falsehoods.

And now hear the reason. He conversed with Angels
who are all religious, & conversed not with Devils who
all hate religion for he was incapable thro' his conceited
notions.

Thus Swedenborg's writings are a recapitulation of
all superficial opinions, and an analysis of the more
sublime, but no further.

Have now another plain fact: Any man of overboun-
dant talents, may from the writings of Pinchusius or Je-
sch Behnri, produce ten thousand volumes of equal
value with Swedenborg's, and from those of Dante or
Shakespear, an infinite number.

But when he has done this, let him not say that he
knows better than his master, for he only holds a candle
in sunshine.

Memorable Fancy

Once I saw a Devil in a flame of fire, who arose be-
fore an Angel that sat on a cloud, and the Devil ut-
tered these words.

The worship of God is. Honouring his gifts in other
men each according to his genius and loving the
great

tek kişi olduğunu düşünene dek.

şimdi yalın bir gerçeği dinleyin: Swedenborg bir tek yeni hakikat yazmamıştır. şimdi de bir başkasını dinleyin: bütün eski yanlışlıkları yazmıştır.

Ve şimdi nedenini dinleyin: Bütünöyle dindar Meleklerle konuşmuş ve dinden tümöyle nefret eden İblislerle konuşmamıştır, çünkü kibirli görüşleriyle zaten bunu beceremezdi.

Bu yüzden Swedenborg'un yazdıkları bütün yüzeysel fikirlerin bir özeti ve daha yüce olanların bir çözümlemesidir, hepsi bu.

şimdi de bir başka yalın gerçek: Mekanik yetenekleri olan herhangi biri, Paracelsus veya Jacob Behmen'in³⁴ yazılarından, Swedenborg'un kine eşdeğer on bin cilt üretebilir. Ve Dante veya Shakespear'in yazılarından ise sınırsız sayıda.

Ancak bunu yaptığı zaman, ustasından daha iyi bildiğini söylemesin, zira o, gün ışığında bir mum tutmaktadır yalnızca.

Anılası Bir Düş

Bir keresinde bir bulut üzerinde oturan bir Meleğin önünde, bir ateşin yalazı içinde ortaya çıkan bir İblis gördüm, ve İblis şu sözleri söyledi:

"Tanrıya ibadet: Her birinin kendi dehası ölçüsünde diğer insanlardaki tanrı vergisine saygı göstermek ve en yüce insan-

greatest men best, those who envy or calumniate great men hate God, for there is no other God.

The Angel hearing this became almost blue but mastering himself he grew yellow, & at last white pink & smiling, and then replied, *Thou Idolater, is not God One? & is not he visible in Jesus Christ? and has not Jesus Christ given his sanction to the law of ten commandments and are not all other men fools sinners & nothings?*

The Devil answered: brew a fool in a mortar with wheat yet shall not his folly be beaten out of him if Jesus Christ is the greatest man you ought to love him in the greatest degree; now hear how he has given his sanction to the law of ten commandments; did he not mock at the sabbath, and so mock the sabbaths God? murder those who were murdered because of him? turn away the law from the woman taken in adultery? steal the labor of others to support him? bear false witness when he omitted making a defence before Pilate? covet when he prayed for his disciples, and when he bid them shake off the dust of their feet against such as refused to lodge them? I tell you, no virtue can exist without breaking these ten commandments; Jesus was all virtue, and acted from im-

ları en çok sevmektir. Yüce insanları kıskanan ve kara çalanlar Tanrıdan nefret ederler: çünkü başka Tanrı yoktur.”

Bu sözleri işiten Melek maviye dönuştü neredeyse; ancak kendisini toparlayarak sarı oldu, ve sonunda beyaz ve pembe³⁵ ve gülümseyerek yanıtladı:

”Seni Putperest, Tanrı tek değil midir? O, İsa Mesih’de görünür değil midir? Ve İsa Mesih on emir yavasını onaylamadı mı? Ve diğer bütün insanlar budalalar, günahkârlar ve hiçlikler değiller mi?”

İblis yanıtladı: “Budalayı, bir dibekte buğday ile döv ³⁶, yine de budalalığı ayrılmayacaktır kendisinden. Eğer İsa Mesih en yüce insansa en yüce ölçüde sevmelisin onu. Şimdi dinle, on emir yavasını nasıl onayladığını: Sebt günüyle alay edip, sebt gününün Tanrı’sıyla dalga geçmedi mi? Öldürmedi mi kendisi yüzünden öldürülenleri? Zina yapan kadından cezayı kaldırmadı mı? Kendisini geçindirmek için diğerlerinin emeğini çalmadı mı? Pilatus³⁷ önünde savunma yapmadığı zaman yalancı tanıklık etmedi mi? Havarileri için yakardığı zaman ve onları evlerine almayı reddedenlerin karşısında ayaklarının tozlarını silkmelerini söylediği zaman, imrenmedi mi?³⁸ Bu on emri yıkmadan hiçbir erdemın varolamayacağını söylüyorum sana. İsa bütünüyle erdemdi ve dürtüye göre davrandı, kurallara göre

-pulse; not from rules.

When he had so spoken: I beheld the Angel who
struck out his arms embracing the flame of fire
& he was consumed and arose as Elijah.

Note. This Angel, who is now become a Devil, is
my particular friend: we often read the Bible to-
gether in its infernal or diabolical sense which
the world shall have if they behave well.
I have also: **The Bible of Hell**: which the world
shall have whether they will or no.

One Lion for the Lion & Ox is Oppression

değil.”

O böylece konuşurken, kollarını açmış ateşin yalazlarını kucaklarken gördüm Meleği, ve yandı ve İlyas olarak doğdu.³⁹

Not: Şimdi bir İblise dönüşmüş olan bu Melek, benim özel dostumdur; çoğu kez birlikte İncil'i, iyi davranırlarsa dünyanın da kavrayacağı cehennemsi veya şeytansı anlamıyla okuyoruz.

Bende ayrıca: iyi davranşın ya da davranmasınlar, dünyanın sahip olacağı Cehennem İncil'i ⁴⁰ var.

Aslan ve Öküz İçin Tek Yasa Zulümdür. ⁴¹

A Song of Liberty 3

1. The Eternal Female groan'd! it was heard over all the Earth.
2. Albion's coast is sick, silent; the American meadows faint!
3. Shadows of Prophecy shiver along by the lakes and the rivers and mutter across the ocean! France rend down thy dungeon;
4. Golden Spain burst the barriers of old Rome;
5. Cast thy keys O Rome into the deep down falling, even to eternity down falling.
6. And weep!
7. In her trembling hands she took the new horn terror howling;
8. On those infinite mountains of light new barr'd out by the atlantic sea, the new born fire stood before the starry king!
9. Flag'd with grey brow'd snows and thunderous visages the jealous wings waver'd over the deep.
10. The speary hand burned aloft, unbuckled was the shield, forth went the hand of jealousy among the flaming hair, and

Bir Özgürlük Şarkısı ⁴²

1. İnledi Sonsuz Dişi! Yeryüzünün her yöresinden işitildi:
2. İngiltere'nin kıyıları hasta, suskun: Amerika'nın çayırları solgun!
3. Kehanetin gölgeleri, göller ve ırmaklarla birlikte titreşiyor ve okyanusun karşı kıyısına mırıldanıyor. Fransa, alaşağı et zindanını; ⁴³
4. Altın İspanya, paramparça et yaşlı Roma'nın engellerini;
5. Fırlat anahtarlarını, ⁴⁴ Ey Roma, aşağı derinliklere, dos-doğru sonsuzluğa aşağılara inen,
6. Ve ağla.
7. Titreyen ellerine aldı, yeni doğmuş, uluyan dehşeti:
8. Atlantik denizinin engellediği bitimsiz ılık dağlarının ⁴⁵ üzerinde yeni doğmuş ateş, yıldızsı kralın ⁴⁶ önünde durdu!
9. Boz yamaçlı karlar ve gök gürlemesi suretlerle donatılmış, kıskanç kanatlar derinliklerin üzerinde dalgalandı.
10. Yukarlarda kargımsı el yandı, çözüldü kalkanın tokası; kıskançlığın eli yalazlı saçların arasına daldı ve yıldızlı geceye

hurld the new born wonder thro' the starry
night.

11. The fire, the fire, is falling

12. Lock up! lock up! O citizen of London
enlarge thy countenance; O Jew, leave coun-
ting gold, return to thy oil and wine; O
African! black African! (go, winged thought
widen his forehead.)

13. The fiery lums, the flaming hair, shot
like the sinking sun into the western sea.

14. Waked from his eternal sleep, the heary
element roaring fled away:

15. Down rushed beating his wings in vain
the jealous king; his grey brow'd counsel-
lors, thunderous warriors, curld veterans,
among helms, and shields, and chariots
horses elephants: banners, castles, slings
and rocks,

16. Falling, rushing, ruining! buried in
the ruins, on Urthona's dens.

17. All night beneath the ruins, then
their sullen flames faded emerge round
the gloomy king.

18. With thunder and fire: leading his
starry hosts thro' the waste wilderness

savurdu yeni doğmuş tansığı.

11. Ateş, düşüyor ateş!

12. Kaldır kafanı! Kaldır! Ey Londralı, çoğalt desteğini! Ey Yahudi, bırak altın saymayı! Yağına ve şarabına geri dön! Ey Afrikalı! Kara Afrikalı! (Git, kanatlı düşünce, genişlet onun alınını.)

13. Ateşten kollar, alev alev yanan saçlar, Batı denizinde batan güneş gibi parıltılı.

14. Sonsuz uykusundan uyanmış, ağartılı öge gürleyerek uzaklaştı. ⁴⁷

15. Boşuboşuna çırparak kanatlarını hızla indi aşağılara kıskanç kral; dümenler, ve kalkanlar, ve arabalar, atlar, filler, bayraklar, kaleler, mancınıklar ve kayalar arasında benzi atmış danışmanlar, güröldeyen savaşçılar, büzülmüş komutanlar. ⁴⁸

16. Düşüyor, saldırıyor, bozguna uğruyor! Yıkıntıların arasında gömülü, Urthona'nın sığınaklarında;

17. Bütün gece yıkıntıların altında; ardından, somurtkan yalazlar sönüp gitti, kasvetli kralın etrafında ortaya çıkan.

18. Gök gürlemesi ve ateşle, yıldızsı ordularını ıssızlığa sü-

no proud genes his ten horns and
during his beams ev'ling's seen the
top of each of seven hills

(19) When the sun shall be
seen when the moon is
in blood

20 Spurning the clouds written with
curses stamps the stony law to dust,
loosing the eternal horses from the dens
of night crying Empire is no more
and now the lion & wolf shall
cease.

Chorus

But the Priests of the Raven of down
no longer in deadly black with hoarse
curse the sons of day. Nor has acceptance
brotherhood who turn to be called the
bound or rule the road. Nor pale delicious
letchery call that virginity, that wishes
but acts not.

For every thing that lives is holy

rerek, on emrini duyurdu, koyu kederin derinlikleri üzerine dikti göz kapaklarını.

19. Ateşten oğul doğu bulutundaydı, sabah onun altın göğsünü süslerken.

20. Lanetlerle yazılmış bulutlara hakaretler yağdırarak, taştan yasayı ezip ⁴⁹ toz haline getirdi, gecenin sığınaklarından sonsuz atları salarak, haykırıyor:

İMPARATORLUK YOK ARTIK! VE ŞİMDİ ASLAN VE KURT YİTECEK.

Koro

Ölümcül siyahlara bürünmüş, kısık sesli şafağın kuzguni rahiplerinin,⁵⁰ hazzın oğullarına lanetler yağdırmasına artık izin vermeyin. Ne onun kabul görmüş ihvanı – ki tiran, özgür der ona – sınır koysun ne de çatı çatsın. Ne de solgun dinsel kösnüllük, arzulayan ancak eylemeyen bakireliği çağırsın!

Çünkü yaşayan her şey Kutsaldır.⁵¹

şiirler üzerine notlar

1.

Daha büyük bir yapıta giriş niteliğindeki bu terim (argument), genellikle koşukta betimlenecek eylemin bir düzyazı özetine gönderme yapmaktadır. (Milton'un *Yitik Cennet*'in [Paradise Lost] ayrı kitaplarının kanıtları gibi.) Aksine Blake'in koşuk meseli, düzyazı biçiminde açıklanacak ilkelerin dolaylı bir yasallaştırılmasıdır.

2.

Blake tarafından uydurulmuş bu özel isim, karakteristik olarak açıklama olmaksızın ortaya çıkar. *Milton*'da Rintrah, Los'un gazaplı oğludur oysa burada sadece uğursuz gürlemesinden ve ateşlerini savurmasından söz edilir. Bulutlar bir fırtınanın kehanetleridir.

3.

Belirteçlerin ve yüklemelerin zaman uyumu, böylesi uysallık ve öfke aykırı-değerlendirmelerinin tekrar tekrar oluştuğunu göstermektedir.

4.

Bunyan'a ait *Hacı'nın İlerleyişi*'ni (Pilgrim's Progress) (Blake daha sonra resimlemişti) hatırlatan bir alegori: bir hacı ve bir peygamber olan "adil insan", İncil geleneğinin yılanıyla özdeşleştirilen, yararcı ve rahatına düşkün "kötü kişi" tarafından mülksüz bırakılır. Bu çatışma düzyazı bölümündeki İblisler ve Melekler arasındaki çatışmayı önceden haber vermektedir.

5.

Çıkış 17: 1-8'in bir yankısı. "Ağarmış kemikler" in yeniden doğuşu, Hezekyel'in Kuru Kemikler Vadisi'ndeki vizyonunu hatırlatır (bölüm 37). İbranice'de Adem "kızıl balık" anlamına gelir. 3. levhada Adem'in Cennet'e geri döneceği söylenir.

6.

"Yabanılılıkta ağlayan kişinin sesi", İşaya 40:3 ile İlyas ve Yahya peygamberleri hatırlatıyor.

7.

Cennetlerin sürekli değişmesine karşın, Cehennemin tek ve sonsuz oluşuna ilişkin içermenin, insafsız olması istenmiştir. Swedenborg'a göre 1790'dan otuz üç yıl öncesi, yani 1757, Kıyamet Günü'ydü. İsa öldüğünde ve yeniden dirildiğinde otuz üç yaşındaydı. 1757'de doğmuş olan Blake açısından, bu tarihin daha özel bir anlamı vardı, ancak bu şaşırtıcı rastlantıya ilişkin bir imada bulunmamaktadır.

8.

Eğer Swedenborg'un yazıları yeniden dirilmiş İsa tarafından fırlatılıp atılmış mezar giysileriye (Yuhanna 20: 4-13), Swedenborg'çu Yeni Cennet'in zamanı çoktan geçmiştir. Şimdi yeniden dirilen İsa'nın ruhu Ortadokslara İblis olarak gözükecektir.

9.

İşaya 63'de kızıl bir adam Edom'un ülkesinin dışındaki İsrail'den öç almaya gelir. Bu, İsrail'in Edom (Idumea) üzerindeki egemenliğine ilişkin İşaya 34'deki kehanetin bir sonucudur. Tekvin 25:30'da adı İsrail olan kılsız, avare insan Yakup ile Edom (hem Edom hem de Adem "kızıl" anlamına gelir) olarak bilinen, onun miras dışı bırakılmış, kıllı ve kaba erkek kardeşi Esau arasında rekabet vardı; babaları İshak, bir gün Edom'un "egemenlik süreceğine" dair bir kehanette bulunur (Tekvin 27:40). Siyasi açıdan, "Edom" tutucu İngiltere'yi tehdit eden devrimci Fransa'nın ruhudur.

10.

İşaya 34'e (Tanrının gazabının yok etmesine dair) ve İşaya

35'e (dünyanın kurtarılmasına dair) göndermeler, okurun zamanın olaylarını İncil öyküleri ışığında kavramaya hazır olması gerektiğini gösterir. Adem'in, yani insanoğlunun bir gün cennete geri dönmesi fikri, geleneksel Hıristiyan umududur; devrimci olan şey, onun şu anda hemen olması gerektiğini söylemektir.

11.

Bu yapıttaki anlatıcının cehennem taraftarlığına karşın, dikkatli okur, enerjinin sadece bedenden geldiğine ilişkin içermeler gibi yazarın onaylamadığı bazı "şeytansı" fikirleri bulabilir. Aşırı düzeltmeye inanmak, *Cennet ve Cehennemin Evliliği*'ni düzeltmeyi amaçladığı yanlış felsefi ikiciliği sürdürmek olacaktır. Swedenborg'un *Cennet ve Cehennem*'ine düştüğü notlarda Blake, "Şeytan'ın küfürleri"nin Milton'ın kendi sözleri olarak anlaşılmasına karşı uyarıda bulunmuştur.

12.

Milton'ın saygı gösterilen şiirinin bu şeytansı yorumunun (İncil'in yeniden yorumlanması gibi) kışkırtıcı olması tasarlanmaktadır, büyük hayranlık beslediği ozana ilişkin Blake'in kendine sakladığı fikirlerinin bir abartılması. *İncil*'de Şeytan, Eyüb'ü suçlayandır; *Yitik Cennet*'te İsa, insanoğlunu suçlayandır.

13.

Yuhanna 14:16-17'nin bir yorumu.

14.

Hem "us" hem de "özet" anlamına gelir. Blake'de duyusal algılama bu "ratio" tarafından kuşatılmıştır.

15.

Milton teslis ilkelerine inanan biri değildi; bu nedenle Kut-sal-ruhun bu yapıtta belirgin bir mevcudiyeti yoktur.

16.

Genius sözcüğü hem deha hem de cin, peri gibi insan yazgısına hükmeden varlık (Roma söylencebiliminde bir kimseyi veya bir yeri koruyan cin) anlamına geliyor... Burada her iki anlamı da taşıyabileceğini belirtmek gerekiyor.

17.

Aşındırıcı asitin, metal levhaların yüzeylerini yakmak için kullanıldığı resim kalıbı çıkarma işine alegorik gönderme.

18.

Thomas Chatterton'ın (1752-1770) *Bristowe Trajedisi*'nden alınmıştır.

"Nasıl bilmem havada yol alan her fırlayışın
Yüreğime giden geçidi bulamayabileceğini,
Ve gözlerimi kapatacağını?"

Aldatılmış ozana (on yedisinde bir intihar) bu gönderme, belki de kaybedenlerle sıkı ilişkiye bir başka jesttir.

19.

Cehennem bilgeliğinin bu külçeleri, Eski Ahit'teki "tanrısal" Süleyman'ın Meselleri kitabının bir karşılığıdır. La Rochefoucauld'un *Maxims*'i (Vecizeler) gibi terbiye edici aforizmalar derlemesi o zamanlar popülerdi. Blake, Lavater'ın *Aphorisms on Man*'inin (İnsan Üzerine Aforizmalar) (1788) dostu Fussel tarafından yapılan çevirisini onaylayarak notlandırmıştı.

20.

Bu epizod çeşitli uzlaşım sal sahneleri bir araya getirir. Platon'un *Şölen*'inde olduğu gibi felsefi yemek ve *Gulliver'in Yolculukları*'nın üçüncü kitabında olduğu gibi ünlü ölü ile karşılaşma.

21.

Bir cani ve zinacı olmasına karşın, mezmur yazarı Davud

“Tanrı’nın kendi yüreğinden sonra gelen” bir kişiydi (I Samuel 13:14, Yasalar 13:22).

22.

Hıristiyanlar peygamberin, Judaizmin en baskıcı yasaları olarak aldığı yasaları benimsemişlerdir.

23.

İşaya 20:2. Bir fıçı içinde sade bir yaşam süren Yunanlı Kinnik, Diyojen (M.Ö. yak. 412-323) yoldaş bir peygamber olarak tanınmaktadır. I Krallar 19:24’deki bir peygamber olarak Saul’un kısa deneyiminin eğlendirici öyküsünde gösterildiği gibi, çıırılçılak dolaşan peygamberler sadece İşaya ve dostu Diyojen değillerdi.

24.

Hezeykel 4’de peygambere, Kudüs’ün kuşatmasını gerçekleştirmesi ve İsrail’in haksızlığının yıllarını temsil etmek üzere 390 gün sol yanına ve Yahuda’nın haksızlık yıllarını temsil etmek üzere de 40 gün sağ yanına uzanması emri verilir. İnsan dışkısıyla “pişirilmiş” arpa çöreklerini yemesi emredildiğinde, bağışlanması için yakarır ve o zaman inek gübresi kullanmasına izin verilir. Açıkça hem Blake hem de Swedenborg bunu, sadece yakıt olarak kullanmak yerine, Hezeykel’in arpa çöreklerini dışkıyla karıştırmış olacağı anlamıyla ele alırlar (Swedenborg, *True Christian Religion* (Hakiki Hıristiyan Dini), bölüm 130).

25.

Amerikan yerli şamanlarının kendilerine uyguladıkları disiplinler, tüm topluluğun aydınlanmasını gerçekleştirecek vizyonlar üretmek üzere tasarlanmışlardır; Kızılderililerle ilgili bu bilginin ayrıntısı için Blake’in başvurduğu kaynak kitap bilinmemektedir.

26.

Esinleme ve Petrus'un İkinci Mekubu 3:8'deki metinlerden kaynaklanan, yaratımın geleneksel tarihi süresi, Tanrı zamanının "bir günü"nü bin yıla eşitlemiştir. Tarihin, Tekvin'deki altı gün süren yaratılışa tekabül eden bin-yıllık "günlerin" bir "hafta"sı sürdüğüne inanılıyordu.

27.

Tanrının en sevdiği meleklerden biri; kanatlı ve çocuk yüz-lü olarak betimlenirler.

28.

Platon'un *Devlet*'indeki mağara söylencesi üzerindeki bu varyasyon, John Locke'un (1632-1704) *Essay Concerning Human Understanding*'inde (İnsan Kavrayışıyla İlgili Deneme) betimlediği zihnin karanlık odasını da hatırlatmaktadır: "Dışsal görünür bezeyişlerin veya kendileri olmaksızın şeylerin idelerinin içeri girmelerine izin verecek şekilde bırakılmış küçük açıklıklar taşıyan, bütünüyle ışıktan korunmuş bir odadır."

29.

Bilginin iletilmesi üzerine bu alegori, yaratıcılığın hem kavramsal hem de üretken yönlerine, duyuların temizlenmesine; ve asitle yakarak madeni levhalar üzerinde resim kalıpları çıkarma işlemine gönderme yapmaktadır. Bilgi, enerjileri kullanır; ancak "kitaplıklar" da kitapların düzenlenmesi, dehşet verici olanın sonunda uysallaştırılmış, belki de hapsedilmiş olduğunu ileri sürmektedir.

30.

"Doğurgan" ve "tüketici" karşı "Sınıfları", kendilerini barıştırma çabalarının, her birinin veya her ikisinin hakiki karakterlerinin yıkılmasıyla sonuçlanacağını belirginleştirmek için aşırı bir biçimde ifade edilmiştir.

31.

Bakınız Matta 25:32-33, 10:34.

32.

Komik bir uzay yolculuğunun ardından cehenneme komik bir iniş; bunlar, geleneksel öykü örüntüleridir. Cehenneme giden yol üzerindeki yerlerin ardışıklığı, Hristiyanlığın gerilemesinin bir alegorisidir. Tarihsel alegoride, "doğuda, üç derece uzaklıkta" sözleri Paris ile Londra arasındaki boylam mesafesine gönderme yapmaktadır. Bu düşün ikinci epizodunda anlatıcı, Meleği ve kendisini güneşin içine iter ve burada anlatıcı akaziz giysileri giyinir (Esinleme, 7:9). Meleğe, geleneksel olarak dıştaki gezegen olan Satürn'ün ötesindeki boşlukta sonsuz yazgısını gösterir. Swedenborg'un ciltlerinin ağırlığı ile sürüklenerek, yeryüzüne yeniden dönüşlerinde, "tuğladan yedi ev" (ya da "Asya'nın yedi kilisesi", Esinleme, 1:4) içinden geçerler ki burada tanrıbilimsel bir tartışma, bir maymun evi alegorisiyle hicvedilmiştir. Mantık üzerine incelemeleri içeren Aristoteles'in *Analitik*'i, iskelet ile simgelenir, çünkü biçimsel çözümleme, "ağarmış kemikleri" canlandıran kehanetsi vizyonun diriliğini hiçe sayar ("Argüman," 2:12, ve *Milton* 19:6-14).

33.

Bu vecize *Cennet ve Cehennemin Evliliği*'nin dokuz kopyasının altısından çıkartılmıştı.

34.

Paracelsus (1493-1541), İsviçreli simyacı, okült kuramcısı ve tıp adamının takma adıydı. Jakob Boehme (1575-1624), bir Alman teosofisti ve ayakkabı yapımcısıydı, onun etkili yapıtı 1761'de William Law tarafından İngilizceye çevrilmişti. Blake'in 12 Eylül 1800 tarihli mektup-şiiiri, bu iki yazarın kendi düşünceleri üzerinde Swedenborg'a oranla çok daha büyük etki yaptığını gösteriyor. Kendi yapıtlarının kenarlarına düştüğü

notlarda Swedenborg'a saldırmalarının yanında, Blake onu, "Kiliselerin kırptığı Samson" olarak betimler (*Milton* 22:46). Fakat *Descriptive Catalogue*'daki (Betimleyici Katalog) "The Spiritual Preceptor" (Ruhsal Öğretmen) adlı resim VII üzerine yorum, Blake'in Swedenborg'un öğretilerine belirli ölçüde saygı gösterdiğini ortaya koymaktadır.

35.

Bu sahne, *Yitik Cennet* VIII, 619'da, Adem tarafından, melekler nasıl sevişirler diye sorulduğunda, başmelek Rafael'in mahcubiyetini anımsatıyor. Tinsel dünyadaki bu türden tartışmalar Swedenborg'un vizyonlarında yaygındır; bazı durumlarda Blake, olasılıkla meleklerin tarafını tutmuştur. Örneğin, karanlık, penceresiz bir tapınakta geçen, kızgın bir Tanrı'ya kurban olarak kefarete ödeme öğretisi üzerine bir tartışma sırasında, "Bunu işiten bir melek uzun süre sessiz kaldı; sonra sessizliği bozdu ve şöyle dedi: 'Hristiyan dünyası böylesine çıldırmış olabilir mi...?'"

Çarmıha gerilmenin, İsa'nın insanlığını tanrısallıkla birleştirdiğini, fakat bunun hiçbir şekilde tövbe olmadığını açıklar uzun uzadıya; Swedenborg'u dünyaya bunu bildirmesi için atar ve bunun üzerine tapınağın duvarlarında pencereler ortaya çıkar (*True Christian Religion* [Hakiki Hristiyan Dini], bölüm 134).

36.

İblis'in yanıtı Süleyman'ın Meseller Kitabı 27:22'yi açıklamaktadır; "döv", dibek ve tokmak kullanarak ez anlamına gelmektedir. Yasa çiğneyici olarak İsa, Blake'in elyazması şiiri "Sonsuz Gospel"ın (yaklaşık 1818) konusudur. Çiğnenen emirler, dördüncü (Markus 12:2-13), altıncı (Matta 3:16-18), yedinci (Yuhanna 8:2-11), sekizinci (Luka 9:13, 22:8-14), dokuzuncu (Matta 27:13-14) ve onuncu (Matta 10:9-14) emirlerdir.

37.

Pontiyus Platus: M.S. 26 ile 37 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye eyaletini yönetmiş vali.

38.

"Hangi eve girerseniz, kentten ayrılınca dek orada kalın. Sizi kabul etmeyenler olursa, kentten ayrılırken onlara uyarı olsun diye ayaklarınızın tozunu silkin." Luka, Bölüm 9. sayfa 148

39.

Bu konuşmada belirtilen incecik yalaz, İblis'i içermektedir. II. Krallar 2:11'de ateşten atlar tarafından çekilen bir araba ortaya çıkar ve Peygamber İlyas, bir kasırganın içinde cennete sürüklenir.

40.

"Bir Özgürlük Şarkısı"na ve olasılıkla bu döneme ait diğer yapıtlarına, *Urizen*, *Ahania* ve *Los*'un "*Lambeth* kitapları"na gönderme yapıyor.

41.

Visions of the Daughters of Albion 4:22'de Bromion, böyle bir yasanın olması gerektiğine inanmaktadır.

42.

Bu bölüm, yapıtın diğer bölümlerinden biraz daha geç, yaklaşık 1792'de eklenmiştir. 2-6 ve 10. mısralar vizyonun çağdaş siyasal ve toplumsal boyutlarını vurgulamaktadır. 1. mısradaki Sonsuz Dişi, 7. mısradaki yeni doğmuş dehşet ve 8. mısradaki yıldızsı kral, daha sonraki yapıtlarında Enitharmon, Orc ve Urizen adlarıyla yeniden canlandırıldılar. *The Four Zoas*'daki geçici kurtarıcı Los'un sonsuz adı "*Urthona*" açıklama yapılmaksızın burada ortaya çıkıyor.

43.

1789'da yıkılan Bastille.

44.

Papa yetkesinin geleneksel simgesi olan Aziz Petrus'un anahtarları.

45.

America 10:6'da belirtilen Atlantis.

46.

Blake'in yıldızları, insanlık dışı bir evrenin işleriyle özdeşleştirildikleri zaman olumsuz imgelerdir.

47.

Kıyamet günü deniz yok olur (Esinleme 21:1).

48.

İsyankâr genci defetmiş gecenin yaşlı kralı (ateş ve güneş ile betimlenir) kendisini yıkıma sürükler; emirlerini bildirerek geceleyin iyileşir, ancak kızgın genç doğuda, özgür olarak yükselir. Bu öykü, *America* 8:14, *Europe* 10:1 ve *Urizen* 28'de yeniden ortaya çıkmaktadır.

49.

On emir (Çıkış 31:18), *America* 8:5'deki gibi.

50.

Kuzgun, İskandinav tanrısı Odin için kutsaldır. *Milton* 35:61 – 36:12'dekine göre şafağın gerçek kuşu tarlakuşudur.

51.

Visions 8 ve *America* 8:13'de yinelenir.

levhalar üzerine notlar

Türkçesi: Osman Çakmakçı

1. Levha / kapak sayfası

İlk sayfa kitabın başlığını taşımaktadır ve belli başlı karakterler ile sahneyi tanıtmaktadır.

Desenin üst kenarından yaklaşık uzaklığın üçte birinde dramın temsil edildiği ölümler diyarının yüzeyi başlamaktadır. “Maddi varoluş”u temsil eden iki ağacın yapraksız dalları altında dört kişi vardır; içlerinden el ele tutuşan ikisi öbür ikisine doğru yürümektedir, biri bir müzik aleti çalmaktadır – bir ağacın dibine uzanmış kadının önünde diz çöken bir Orfeus veya erotik bir figür. Onların üstünde birkaç kuş yukarıya doğru uçmaktadır. İnsanoğlunun özgür imgelemine oyunlarını temsil eden uçan kuşlar, dekorasyonun kitap boyunca yinelenen bir özelliğidir.

EVLİLİK sözcüğü, aşağıdaki CENNET ve CEHENNEM sözcüklerinin resmi biçimciliğinin aksine, sanki başarının altı çizilmek istenircesine, süslü büyük harflerle kazanmıştır. Bu muhalif, veya zıt, öğelerin üstüne yüz yüze sarılarak uzanmış çıplak İblis ve Melek figürleri yerleştirilmiş. Bulutlara doğru yükselen Cehennem alevleri çeşitli çiftleri ve tek figürleri taşımaktadır, ve bu, Cehennem enerjisinin Cennet’in edilgin kısırlığını nasıl hayatla dölleyeceğini göstermektedir. Bu şekilde de kitabın son cümlesini önceden sezdirmektedir:

Çünkü yaşayan her şey Kutsaldır.

“Hayat” Blake için sanatsal enerjinin ürünleri olan canlılık ve yaratıcılıktır, ve “Enerji sonsuz Hazdır” ve “Coşkunluk Güzelliktir” cümleleriyle yüceltilir. Desen, Cennet ile Cehennemin Evliliği’nin tamamlanmasıyla, Melek ile İblis’in, Ruh ile Beden’in birleşmesini tasvir etmektedir.

2. Levha / kanıt

İlk dizede bize "Rintrah gürler ve savurur ateşlerini" denerek, kitapta bulunan soyut düşüncelerin kişileştirilmesinden biri tanıtılır. "Rintrah", "Wrath" (Gazap) olarak, Avrupa'da ve Amerika'da görülmeye başlayan devrimler çağının sonuçlarını önceden gören şair-kâhinin, Blake'in kendisinin gazabı olarak anlaşılabilir.

Metin, düzyazı olmaktan çok neredeyse bir özgür koşuktur. Cennet'in ilk sâkini "adil insan"ın bu dünyada, "ölüm vadi"nde, gerçek kutsallığın "tehlikeli yolu"nu nasıl izlediğini anlatır. Daha sonra "sinsi yılan", "adil insan"ın ikiyüzlü taklitçisi, yumuşakbaşlı görünerek sahneye çıkar ve onu, edilgin kuzuların bekçisi aslanların dolaştığı, ahlaksallığın keyfi kodlarının "çorak iklimleri"ne kızgınlıkla sürer. Orada, Amerikan ve Fransız devrimlerinin yarattığı atmosferde Blake'in "Kıraç bulutlar"ı tarafından cezalandırılacak olan kısır toplum üretilmektedir.

Sayfanın bu resimsel dekorasyonunun genel fikri, daha önce, *Masumiyet Şarkıları*'nda (1789) yer alan "Yankıyan Yeşillik" levhasında kullanılmıştı, ve çeşitli değişkelerle Gray'in "Ode on a distant prospect of Eton College"ın (Eton Kolejinin uzaktan görünüşüne bir övgü) (1797) bir illüstrasyonunda da kullanılacaktı. Bu desenlerde daha da basittir, bir çocuğun Masumiyetten Deneyime, veya cinsel olgunluğa geçişini, Hayat Ağacı'ndaki bir oğlan çocuğunun aşağıdaki kıza, cinselliğin simgesi olan büyük bir salkım Esriklik Üzümü verişini göstermektedir. Bu bağlamda ise, çoğunlukla aynı anlama sahip olduğu savunulsa da, o denli basit değildir. Bu görüntü, yine de, anlaşılır değildir. Hayat Ağacı'nın dalları arasındaki figür, açıkça, uçuşan bir elbise içindeki bir kızdır ve birbirine değen

iki el boştur. Her şart altında veren ellerin gizlediği bu üzüm-lerin görünüşü, arkasındaki yaprağın varlığına bağlıdır. Bu bir kısırlık sahnesidir ve aşağıdaki kızın yanındaki, filizleri rüz-gârda anlamsızca uçuşan kıraç asmayla vurgulanmaktadır. Yerde, sol taraftaki bir grup kayıtsız figür de buna uygundur. Ön tarafta uzanan tombulca oğlan, nesil örgeninin iki bitkisel simgesince gölgelenmiştir, ve *Masumiyet Şarkıları*'ndaki "Gon-ca" illüstrasyonunu çağırıştırır. Bunların her biri, yakınlarda uzanan iki çıplak kıza doğru boşuna yönelmiştir. Bu kısırlık durumu, eşlik eden metinde Rintra'h'm gazabının nesnesi olan, yaratıcı enerjiden ve hayalgücünden yoksun bir toplumun "çorak iklimler"ini resimler.

3. Levha

İlk satır, “Yeni bir cennet başlatılıyor...”, 1757 yılını kutlar ve Swedenborg ile Blake’in kendisini konuya katar. Üçüncü satırda Swedenborg, otuz üç yaşında çarmıha gerilen İsa’nın mezarı başında oturan “iyi” ve edilgin Melek’tir. Katlanmış ketenden mezar giysileri, Swedenborg’un kendi Son Yargı kehanetinde yarattığı hatalı dizgeleri barındıran yazılarını temsil eder. Bu, dürüst insan Esau’nun hilekâr kardeşi Yakub’u yendiği ve Adem’in Cennet’e geri döndüğü, Edom’un memleketinde sonuçlanır. İşıya’nın 34. ve 35. bablarında; İsa’nın krallığının günahkârlara karşı, günahların bağışlayıcılığıyla kazandığı zaferrin kehaneti bulunur. Adem’in Cennet’e geri dönüşü hiçbir kehanette bulunmuyordu ama sanatın hayalgücü güçlü yaratıcısı Blake’in İnsan görüşü, mutluluğu yeniden elde edişi ve önceki sayfanın “adil insan”ının özgürleştirilmesini doğrulayacaktır.

İzleyen yedi satırda Blake, daha önce anlatılan Karşıtlıklar dizgesini açıklar. Bunlar aracılığıyla yeni özgürlük kazanılabaktır.

Üstteki desen Cehennem alevleri içinde sevinen özgür ruhu gösterir. Aşağıda bir kadın, selamlayan kollarla rahimden çıkan bir kızı doğurmaktadır. *The Book of Urizen* (1794)’in (Urizen Kitabı) üçüncü levhasında gösterilen alevler içindeki şairi, koşan Los figürüne çok benzeyen genç bir adam, kızıdan koşarak uzaklaşmaktadır. Onun yanında genç bir kız hiç çaba harcamaksızın uçmaktadır ve aynı zamanda da onu öpmektedir. Bu kişiselleştirmelerin hiçbirisi metinde geçmez, ama sahnedeki, Orc’a, Yenidoğmuş Dehşet’e, Devrim ruhuna hayat veren Enitharmon ile yeni çağın cinsel serbestliğini ileri götüren Los ve arkadaşısıdır.

Birkaç küçük satırarası simge vardır. “As a new heaven is

begun" (Yeni bir cennet başlatılıyor) sözcüklerinin üstünde uçuşan bir dişi figür bulunur; onların aşağısında uçan bir kuş vardır. "Adam"ın (Adem) üzerinde uçuşan bir erkek figürü bulunur. Sekizinci dizenin sonundaki, "Love and Hate" (Aşk ile Nefret) sözcüklerinin altındaki iki figür, beden ile ruh, birleşmiştir.

4. Levha / İblis'in sesi

Bu levhada her biri 1'den 3'e kadar numaralandırılmış iki dizi cümle bulunuyor. Bunlardan ikinci küme birincilerini yanıtlamaktadır. İlk üç cümle "Kutsal kitapların veya kutsal yasalar"ın ürettiği yanılgılardır; ilk ikisini, karşıtlarıyla birlikte, açıklamaya gerek yoktur. "Tanrı, İnsana Enerjilerinin peşinden gittiği için Sonsuzluk içinde eziyet edecektir" diyen üçüncü yanılgı, "Enerji Sonsuz Hazdır" sözcükleriyle ve günahları bağışlama temel düsturuna Blake'in inancıyla olumsuzlanmaktadır. Aşağıda tasvir edilen sahne, tersyüz edilmiş olsa da, Blake'in "The Good and Evil Angels" (İyi ve Kötü Melekler) olarak adlandırdığı daha sonraki dönemlerin renkli-baskısına benzemektedir. Her iki figür de erkektir. Cehennem'in kuşatıcı alevlerinden dışarıya fırlayan sağdaki figür, Yenidoğmuş Dehşet'i İyi Melek'in, ya da Kısıtlama'nın sıkı kollarından kurtarmaya çalışan Blake'in İblis'i, Bedensel Enerji'si olabilir. Özgürlük Güneşi'nin aydınlatığı, Zaman ve Uzay Denizi'nin dalgaları üzerinde süzölmektedirler, ama Enerji İblisi ayakbileğinden zincirlenmiştir ve kımlıdayamamaktadır. Bu figürler, levhanın üst yarısının, özellikle de üçüncünün "Yanılgılar"ını, yani enerjik insanın sonsuza dek eziyet göreceğini resimlemektedir.

Satırarası dekorasyon çok sayıdadır. Üstte, üç borazançı İblis'in yanılgılar listesini seslendirmektedir, borazanların notaları çeşitli tehditkâr bitkisel ve hayvansal simgelerle temsil edilmektedir. İkinci satırda bir kadın ve bir çocuk, elleri birbirine dokunarak uçuşmaktadır. Dördüncü satırda, eğri bir bitki yüzeyine uzanan bir figürden uçarak uzaklaşan bir figür vardır, bu, insanlar "bitkileşince", ya da maddecileşince ruhun bedeni terketmesini anlatır. Yedinci satırda, ruh ilkin bitkiden yatağındaki bedeni uyandırmaya çalışır; sonra beden, buluşan el-

leriyle ruhla yeniden birleşmek için yatağından kalkar. Bunların sağ tarafında, yerde bir araya sıkışan üç figür bulunur, bunlar büyük olasılıkla Uşçular, ya da Maddecilerdir, ve her iki yanlarında filiz süren bitkiler vardır. Dokuzuncu satırda, topukları üzerinde sıçrayan ama birbirine bakan iki çocuğun

görmezden geldiği özgür bir hayvan yer alır. Onların arkasında bir adam bir çocuğa bakması için sessizce otlayan bir öküzü göstermektedir, her ikisi de doğal enerjilere gem vuran iyi Melek'lerin simgesidir. Bir dizi figür ondördüncü satırı izler: ilkin beden ve ruh birleşmek için ileri atılmaktadır, bedeninin bitki yatağı Güzellik Yolu'na dönüşmüştür; onların arkasında, tahminen görme duyusunu yitirmiş bir adam bir köpek tarafın-

dan götürülmektedir; onu bir başkası kör gibi el yordamıyla izlemektedir, ve onlar da cansız şekiller tarafından izlenmektedir. Son olarak, ikinci Doğru'nun sonundan sonra, önünde dikili dikenli asasıyla, İngilizlere vaaz veren Arimathealı Joseph'in Blake tarafından yapılan renkli-baskı desenini çağrıştıran bir grup gelmektedir. Hıristiyanlığı, sanatsal enerjiyi, va'z etmektedir. Joseph'in arkasında, ikiye yarılmış bir ağaç, banyo-küveti arabasına oturmuş bir Uşçuyu çeken atın yolunu yere sarkan dallarıyla kesmektedir.

5. Levha ve 6. Levha'nın üst kısmı

Bu levhalar Enerji'nin Us'a ve Kısıtlama'ya üstünlüğüyle ilgili tartışmayı sürdürür. Yeterli derecede kendi iradesi olamayanları yönetmek için Us gerektiğine göre, zayıflık kötüdür paradoksuyla başlar. Blake, bu savı, *The Book of Job*'a da (Eyüp Kitabı) bir göz atarak, Milton'ın *Paradise Lost*'undan (Yitik Cennet) bir alıntıyla destekler: "Milton Melekler ve Tanrı'ya ilişkin yazarken ellerinin kollarının bağlı, İblislere ve Cehennem'e ilişkin yazarkende özgür..." Okuyucuya, Yazgı ve kaçılmaz bir despot olan kendi Tanrı'sından daha çekici gelen, enerji ve ateşle donanmış bir Şeytan yarattı. Oğlu, duyulardan çıkarılan çekici olmayan bir soyutlama, ya da "Us" haline geldi; Kutsal Ruh, Milton tarafından yadsındığı için "Boşluk"tu. Öyleyse Milton 'hakiki bir ozandı ve farkında olmadan Şeytan'ın tarafında yer alıyordu'.

Levha 5'in üst yarısında yer alan desen, üçüncü yanılgıyı resmeder, ve bir önceki sayfada başlayan hikâyeyi sürdürür: "Tanrı, İnsana Enerjilerinin peşinden gittiği için Sonsuzluk içinde eziyet edecektir." Enerjik insan (Blake'in Orc'u, Milton'ın Lucifer'i ya da Ovidius'un Phaethon'u) kılıcı, atı, haşası ve savaş arabasıyla (bu sonuncusu sadece kırık bir tekerlek olarak desende gösterilmiştir) tepe üstü alevlerin içine düşen çıplak bir gençlik olarak temsil edilmektedir. Kitabın öbür kopyalarında sol tarafa düşen korlanmış kızıl bir küre (Mars) de vardır. Burada gösterilen, bir başka daha küçük ve soluk bir küre (belki de ay) de atın başının yakınına düşmektedir. Bunların bazıları daha sonraki kitapta, *America* 'nın 4. ve 5. levhalarında, Dehşet görüntüsü, yani Amerikan devriminin içinde tasvir edilmektedir.

"Unwilling" (isteksiz olan) sözcüğünü izleyen Levha 5'in

ilk dekorasyonu "weak and unwilling" (zayıf ve isteksiz olan) insanın düşen figürü gibi görünmektedir. Beşinci satırdaki "shadow of desire"dan (arzunun gölgesi) sonra, aynı adam bitkilerin gölgesi içinde yatmaktadır ve neredeyse gözden kaybolmuştur. Yedinci satırda, "Paradise Lost" sözcüklerinin altında, belki de Milton'ı temsil eden yaslanan bir adam vardır, ve elinde Yönetici'nin ya da Us'un simgesi olan ve Newton'ın kendi pergelıyla simgeleştirilen bir çift büyük pergel tutuyor

gibi görünen bir başkasıyla yüzyüzedir. Onuncu satırın sonunda, burulmuş kuyruğu olan kanatlı bir ejderha bulunmaktadır. D. V. Erdman'a göre bu, daha sonraki sayfada kartal ve engerek yılanıdır. Sayfanın sonundan dördüncü satırdaki "Satan" (Şeytan) adından sonra bir yılan gelmektedir.

6. Levha ve 7. Levha'nın üst kısmı anılası bir düş

Bu levhada büyük illüstrasyon yoktur. İlk satırın altında, 5. levhadan gelen, anlaşılması zor bir resimsel şerit vardır. Almak için kollarını açan birine, istekle bir şey uzatan bir insan figürüne benziyor. Bu, metnin üst kısmında, "Mesih arzusunun yenik düşmüş ve Cehennemden çaldıklarıyla bir Cennet kurmuştu" denilen satırla ilgili olabilir. Ve İncil'e göre, "Usun, üzerinde Fikirler inşa edebileceği teselli ediciyi veya Arzuyu göndermesi için Baba'ya yalvarır". Bu yoruma göre Us, ardında uzun bir yılankavi iz bırakıyordu. Bu satırları, dallarından iki elma sarkan, garip bir biçimde eğilmiş bir ağaç izlemektedir. Belki de Bilgi Ağacı'nın meyvesini Cehennemden alıp getirdiğini imlemektedir.

Altıncı satırda Blake bir değişiklik yapmıştır. Cümle, kalıbı ilk bastığı zaman, "the Jehovah of the Bible being no other than the Devil who dwells in flaming fire" (Kutsal Kitab'ın Yehovası yalazlı ateşte yaşayan Şeytan'dan başkası değildir) idi. Bu Yehova, Blake için, daha sonra Urizen diyeceği öç alan Tanrı'ydı. Halbuki onun Hristiyan Tanrı düşüncesi, sanatçı ve enerji kaynağı olan İsa gibi bütün günahları bağışlamayı arzulayan biriydi. İblis, ya da Şeytan, zaten birkaç satır yukarıda adlandırılmıştı, ve açıkçası Blake onu bir kez daha adlandırmayı gereksiz bir fazlalık olarak görüyordu. Gereken tek şey, "he who dwells in flaming fire" (yalazlı ateşte yaşayan o) tanımlamasıydı. Bu hatayı bakır levhasında, ya da bazen dediği gibi "baskı klişesinde" "the"nın "t"sini ve "Devil" sözcüğünü atarak kolaylıkla düzeltebilirdi. Bu düzeltme geriye, bazen altın rengi bir alevle doldurduğu bir boşluk bıraktı.

Levha 6'nın ortasında Levha 7'nin ilk dört satırına kadar süren bir bölümün "Anılası Bir Düş" başlığı bulunuyor. Bu başlığın kenarlarında ve aşağısında alevlerin üstünde neşeyle kayan ve içlerine dalan şair görünüyor. Metinde Cehennem ateşleri arasında nasıl yürüdüğü ve Cehennem Meselleri'nden bazılarını nasıl derlediği anlatılıyor. Eve döndüğünde "beş duyunun cehennemi"nin bir kenarında "kara bulutlara sarınmış güçlü bir İblis" görüyor. Bu İblis, (Bakır levhalarının kalıbını döken Blake gibi) "aşındırıcı ateşler"le şu cümleleri yazıyor:

"Havada yol alan her kuşun beş duyunuzca engellenmiş,
Engin bir haz dünyası olduğunu nasıl bilmezsiniz?"

Bu cümleler Levha 7'nin tepesinde bulunuyor, ve Levha 6'nın aşağıdaki ucunda yükselen kara bulutları arasında (burada basılında olmasa da), sonraki levhanın üçüncü satırına ("How do you know but ev'ry Bird that cuts the airy way") bağlanan H harfi var. Öyle görünüyor ki Blake bu dizelerin fikrini Chetterton'ın "The Dethe of Syr Charles Bawdin" (Sir Charles Bawdin'in Ölümü)den almıştır:

Howe dydd I knowe thatt ev'ry darte
Thatt cutte the airie waie
Myghte nott fynde passage toe my harte,
And close myne eyes for aie?

(Nasıl bilmem havada yol alan her fırlayışın
Yüreğime giden geçidi bulamayabileceğini,
Ve gözlerimi kapatacağını?)

7. ve 10. Levhalar / cehennem meselleri

Levha 7'nin ilk dört satırından sonra, bu dört levha kitabın birçok okur tarafından daha çekici bulunan özelliğidir, belki de ilk bakışta onlara daha kolay anlaşılır görünmektedir.

Bu Mesellerin kısmen Lavater'ın *Aphorisms*'ınca (Aforizmalar) kışkırtıldığı kabul edilir. Blake, kitabının 1788'deki ilk baskı kopyasında, çoğunlukla onaylayarak, bu aforizmalardan ziyadesiyle şerheder. İsviçreli ahlakçı ve Henry Fuseli'nin dostu Johann Kaspar Lavater, Swedenborg okulundandı ve uzlaşımçı ve yüzeysel düşünceleri Blake'in İblis'inin yaratıcı ve enerjik tavırlarının tam tersi olan bir Melek'ti. Foster Damon, Blake'in felsefesi ve simgeleri üzerine yazdığı kitapta (1924) Lavater'ın 466. aforizmasında şunları yazdığını söyler: "Saygıdeğer bir kişiye yapılan bir hakaret düşüncesizce işlenen bir cinayetden daha az bağışlanabilir", ama Blake kendi Mesel'inde daha da aşırıya gider: "Gerçekleştirilmemiş arzuları emzireceğine bebeği daha beşikteyken öldür". Damon, Lavater'i ne saygıdeğer bir kişiye hakaret ederken ne de bir bebeği öldürürken düşünemeyeceğimizi, ve Blake'in çocuk öldürme yeterliğinden kuşku duymamız gerektiğini, ama yine de bu meselin "gerçekleştirilmemiş arzular"ı en büyük cinayet olarak nitelendiğini belirtir. Blake, ruhsal ya da fiziksel, bütün baskıların aleyhine va'zetmiştir ve öz-ifadenin teşvik edilmesini ve zayıfların küçük görülmesini söylemiştir. "İmgelemin Gerçekliğini, hayatın her biçiminin kutsallığını, budalalığın bilgeliğini ve kısıtlamanın tehlikesini sürekli yinelemiştir," diyor Damon. Müsamahakar bir toplum Blake'in Mesellerini yergisel içeriklerinden sıyırmaya ve aşırılığın her türünü haklı gördüğünü savlamaya eğilimli olabilir. Ama unutulmamalı ki, Damon'ın da belirttiği gibi, Blake aşırılığı yüceltmıştır, ama kendi hesabına de-

ğil, bilgeliğin sarayına ulaştırdığı için yapmıştır bunu. “Çok fazlası”, yalnızca “Yeterince”den sonra gelen ikinci tercihtir.

Cehennem Meselleri, Blake’in İblis’inin felsefi temelinin takdiri ve tecrübeyle ulaşılan yergisel bilgeliğin damıtılmış özüdür. Kendi doğru bağlamları içinde okunduklarında ve daha sonra anlamları üzerinde okuyucunun kendi düşünmesine konu olduklarında iyi anlaşılabilir. Bireysel “tefsir” yalnızca keskin lezzetlerini bozar.

Sadece bir tane büyük illüstrasyon vardır ve Levha 10’un altında, “Yeterince! ya da Çok fazlası.” haykırışının altına yerleştirilmiştir. Bu sahnede, Zaman ve Uzay Denizi’nin köpüklü kıyılarındaki üç figür gösterilir. Ortada İblis dizlerinin üstünde açılmış bir tomar parşömenle diz çökmektedir ve büyük olasılıkla parşömende Meseller yazılıdır. Dizlerinin üstündeki bir deftere meselleri yazan, ve büyük olasılıkla onları yanlış anlayan Meleğe öğretmek için ilk dizeleri sabırsızlık içinde göstermektedir. İblis’in arkasında, sabırsızlığından aşağı indiği belli olan bir tür taht ya da yargıç koltuğu bulunmaktadır. Sirtından sivri uçlu kanatlar çıkmaktadır, ve uçları sırasıyla “Yeterince” ve “Çok fazlası” sözcüklerini işaret etmektedir. Sol tarafının arkasında tezat oluşturan bir figür oturmaktadır, ve dikkat ve ilgiyle, dizlerinin üstünde neredeyse bitmiş kendi yazısına, bir yandan da aptal Meleğin ne yapmakta olduğuna bakmaktadır. Erdman bunun “çırak İblis” olduğunu, belki de Blake’in kendisi olduğunu söyler. Çok dikkat çeken bir ayrıntı da aptal Meleğin yanında kıvrılan (bu kopyada pek de iyi belli olmayan) sivri uçlu bitkidir; bu açıkça, Erdman’ın da belirttiği gibi, Erasmus Darwin’in *Loves of the Plants* (*The Botanic Garden*’ın ikinci bölümü)’inde yer alan 15. sayfadaki levhadan alınmıştır. Bu levhada, tohumuna ulaşmaya yeltenen böcekleri yakalayıp yok eden güneşgülünün (*Dionaea muscipula*) sivri uçlu yaprak-

ları resmedilmiştir. Bu yırtıcı bitkiyle eğitimcinin sivri uçlu kanatları arasında oturan Melek açıkçası yakalanmıştır. Bunun aksine, öbür taraftaki akıllı kişi *Gloriosa superba*'ya benzeyen güzel özgür bitkiyle yanyanadır. Bu çiçek Darwin'in kitabında bir önceki levhada, 14. sayfada resmedilmiştir. Desende sanki şu demek istenmektedir: Eğer aptal Melek kurtulmak istiyorsa İblis'in Mesellerini almak ve öğrenmek zorundadır.

Bu bölümdeki bütün levhalarda çok sayıda satırarası dekorasyon bulunuyor:

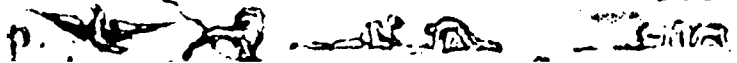
Levha 7: Başğın sol tarafında kamburunu çıkarmış bir figür bir sopayla toprakta çukur açmaktadır -"Ekim zamanı öğren". Sağ tarafta konuşan bir yılan zevkle onu ellerinin arasında tutan bir kadına ve iki çocuğa neşeli mesajlar vermektedir -

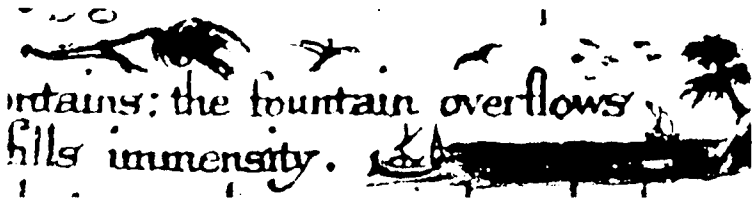
"hasat zamanı öğret, kışın keyfine bak". Altı satır aşağıda sanki bir şey ilan ediyormuş gibi ellerini kaldırarak koşan bir adam vardır.

Levha 8: Dekorasyonlar genel olarak bereketi ve ümidi simgeliyor - bir salkım üzüm, çiçekler, uçuşan ya da öten kuşlar. Sayfanın ortasında bir mesel, "aslan kürkü ... koyun postu"ndan elbise biçen, dizlerinin üstüne çökmüş iki kişiyi gösteren bir şeritle doğrudan doğruya çizilmiştir. Her iki tarafta da bir aslanla otlayan bir koyun vardır. Dört satır aşağıda, metindeki "sıçan, fare, tilki, tavşan"ı kişileştiren budala bir adam kı-

the tell of the lion. woman the fleece c

raç bir ağacın köklerini gözlüyor. Bunun iki satır aşağısında gemilerin ve kuşların bulunduğu bir deniz manzarası vardır; sağ taraftan bir uçurum, kenarında büyüyen bir ağaçla denize

doğru çıkıntı yapmaktadır. Bunun altında da bir yılanla dört-nala koşan bir erkek geyik arasında, açıkça aşağıdaki meseli resimleyen bir karşılaşma vardır:

“Düşüncenizden açıkça söz etmeye her zaman hazır olun, o zaman alçak kişi sizden sakınacaktır.

Erdman, Blake'in bu çizimi yılanla erkek geyiğin doğal düşmanlar olduğuna dair geleneksel inanca dayanarak yaptığını belirtmektedir.

Levha 9: Dekorasyonlar çoğunlukla belirsiz renk lekeleridir. Yalnızca sayfanın dibinde bir çift (beden ve ruh) sanki ilerlemeleri için okurları cesaretlendirmek istermiş gibi sağ köşeden dışarıya doğru uçmaktadır.

Levha 10: Uçan ya da taşkın tavırlarla dans eden figür şeritlerinin oluşturduğu dekorasyonlar sanki sayfadaki merkezi

satırı, "Coşkunkluk Güzelliktir", resimlemek ister gibidir. Ama yine de bir figür, çevresindeki genel taşkınlığın farkında olmadan yatmaktadır. Levhanın aşağısındaki çizim ise zaten açıklanmıştır.

11. Levha

Bu levhanın metni, Eski Ozanların anladığı anlamda, insanbiçimci dinlerin kökeniyle ilgilidir. Bu ozanlar, Tanrıların ya da Dehaların adıyla ve iyeliğiyle doğal nesnelere ve yerlere bağışta bulunurlardı. Bu şekilde icat olunan dizgeler bir Rahiplik kurumunun oluşmasına yol açtı. Daha sonra rahipler Tanrıların kendilerini rahipliğe atadıklarını ilan ettiler. İnsanın kendi tanrısallığı unutulmuştur.

Sayfanın tepesindeki illüstrasyon, kendi tinsel formları içinde görünen Doğa'yı göstermektedir. Solda, bir Güneş-tanrısı yerden yükselmektedir. Ön tarafta, çıplak kadın biçimindeki ırmak bir çocuk gibi sıçrayan bir çiçeğe yönelmektedir. Bu kümenin arkasında, kabuğunda yaşlı bir adamın yüzü görünen bir ağaç gövdesi bulunmaktadır. Sayfanın dibinde, Blake'in maddi dünyanın yaratıcısını, Urizen'i İnsan'ı yaratırken temsil eden bir çizim vardır. Bu çizim, Michelangelo'nun Vatikan'da bulunan, Adem'i yaratan Tanrı resmini anımsatmaktadır. Bu çizimde yeni yaratılmış İnsan karanlık bulutlara doğru sürüklenmektedir ve tanrısallığı unutulmuştur.

Az sayıda satırarası dekorasyon bulunmaktadır. İlk dört satırarasında birkaç uçuşan kuş vardır. Aşağıya doğru, "Priesthood" (Rahiplik) sözcüğünden sonra görülen dalgalı hiyeroglif, kurumlaşmış dinin rahibini simgelemek için yılanı hiç de seyrek kullanmadığını bize anımsatmaktadır. Son satırdan sonra bir rahip, bir kılıç taşıyan başsız bir Kuvvet figürünün önünde diz çökmüş ibadet eden dört kişiye öğüt vermektedir.

12. ve 13. Levhalar / anılası bir düş

Bu levhalar ikinci "Anılası Bir Düş" ile bağlantılıdır ve "İşaya ve Hezekyel peygamberler benimle birlikte yemek yediler" şaşırtıcı sözleriyle başlamaktadır. O dönemin ve daha sonraki yılların eleştirmenleri bu açıklamayı, başlıkta bu hikâyenin bir "Düş", hayalgücünün bir deneyimi olduğunun ima edildiğini göz ardı ederek, Blake'in deliliğinin kuşku götürmez bir kanıtı olarak ele almışlardır. Blake bu iki peygamberle yapılan tartışmayı, hayalgücünün herhangi bir "sınırlı örgensel algısı"dan daha fazla gerçeği ortaya çıkardığına ilişkin kannatini vurgulamak için kullanmıştı. "Sınırlı örgensel algı" insanın beş duyusunun sınırlayıcı mağarasıdır. Belki verdikleri yanıtlarla kendi inançlarını doğrularlar diye sorular sorar. "Bir şeyin öyle olduğuna dair güçlü inanış, onu öyle yapar mı?" sorusu, hakikatin beyanı olarak görülür. Şiirsel Deha ilk ilkedir ve "her şeyin içindeki sonsuzu" algılar. İşaya'nın çıplak ayakla yürüyüşüne ve Hezekyel'in hayvan dışkısı yiyişine ve uzun süre sağ ve sol yanları üstüne yatışına yapılan atıflar, şiirsel hakikatlere dikkat çekmeye yönelik herhangi bir tuhaflığı haklı göstermek içindir.

Blake'in hayali konuklarıyla yaptığı bu felsefi tartışmanın resmedildiği büyük illüstrasyonlar yoktur, ve satırarası deko-rasyonlar, daha çok, bitkisel ve yilankavi biçimler ya da uçan insan figürleri ya da çeşitli sözcükleri ya da bölümleri vurgulayan kuş figürleri olarak kullanılmıştır. Levha 13'ün dibinde yer alan son ayrıntı, metinle daha yakından ilişkilidir. Peygamber Hezekyel, yanı üstüne yatarken görülmektedir ve dalgalı yatağı gönüllü çilesinin uzun sürecini simgelemektedir.

ease of gravitation;

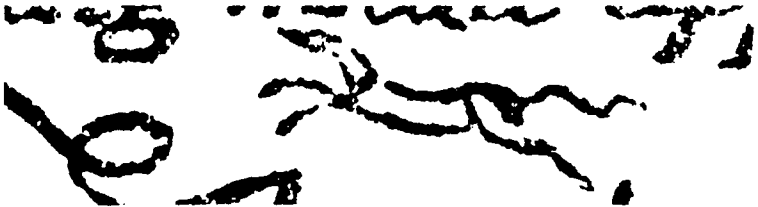

14. Levha

Bu kısa bölümde Blake, "dünyanın altı bin yılın sonunda ateşler içinde yanıp kül olacağına ilişkin" eski geleneği, belki de Fransız ve Amerikan devrimleriyle ilişkilendirerek kullanır. Yalazlı kılıcıyla kerubi'ye, bu kısıtlama dünyasının bekçisine Adem Cennet'ten kovulunca kaybolan Hayat Ağacı'nı terk etmesi emredilmişti. İnsan yeniden Ağaç'a kavuşma iznini almıştı ve herşey maddeciliğin sınırlandırmalarından sonsuzluk ve kutsallık durumuna dönüşmüştü. Bu ise, duyuların genel genişletilmesi, özellikle de cinsel mutlulukla sağlanmıştır. Blake, bir kez daha, ruhun ve bedenin özdeşliğinin ortaya çıkarılması gerektiğine atıfta bulunmaktadır. Böylece insan sıradan duyularının mağarasından kurtarılacaktır.

Sayfanın tepesindeki illüstrasyon, alevlerin arkaplanına karşı açık kollarıyla, bozbulanık renkte, uyuyan bir erkek gövdesinin üzerinde dolanıp duran bir kadını göstermektedir. Bu, mağaraya kapatılmış erkeğin, büyüyen arzuların yakıcı enerjisiyle dışı bir ruh tarafından yeniden hayata döndürülüşünü simgelemektedir.

Sayfanın ortasındaki "tensel zevk" canlı meşe yaprakları ve aylalar tarafından izlenmektedir, ve sonraki satırda "body" (beden)den bir yaprak sarkmaktadır. Sayfanın sonlarına doğru serbest bırakılmış enerjiyi ifade eden zıplayan bir at bulunmaktadır.

15. Levha / anılası bir düş

Üçüncü "Anılası Bir Düş"ün yer aldığı bu levhada bilginin nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığının fantastik bir alegorisi verilmektedir. Blake kendini "Cehennemde bir Basımevi"ne yerleştirir ve her zamanki gibi, mağaraya kapatılmış adamı, beş duyusuyla sınırlanmış olanı, simgeleyen altı odayı ya da mağarayı anlatır.

İlk odada, duyuusal hazzın simgesi olan, uzlaşım sal yasalar süprüntüsünü temizleyip atan ve böylece de hayalgücünün daha iyi gelişmesi için insanı özgürleştiren "Ejderha-Adam" bulunur.

İkinci odada Us Engereği altın ve gümüş dekorasyonlarla (tıpkı Blake'in sayfalarının parlatılmasında kullanmış olabileceği gibi) bilginin genişlemesine, ve böylece ruhsal algının da gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Üçüncü odada gelişmeler, Deha Kartah'nm İnsan'ın yaratıcı yetileri için saraylar inşa etmesine olanak sağlamıştır. Dördüncü ve beşinci odalarda Blake, kitapların yapımında kullanılan madenlerin eritilmesi ve döküm kalıbında dökülmesi işlemlerini görmektedir, ve böylece bakır-levha kullanımının yanısıra matbaa harflerinin dökümünü anlatmaktadır. Altıncı odada basılan kitaplar kütüphaneciler tarafından alınmaktadır.

Metnin altındaki illüstrasyonda Us Engereği'ni yukarıya taşıyan Deha Kartalı gösterilmektedir; ikisi algının ilerici gelişiminde ortaklaşa çalışmaktadır.

Az sayıda daha küçük dekorasyon bulunmaktadır. Tepede, başlığın her iki tarafındaki Beden ve Ruh'un alışıldık figürlerinin her ikisi de harflere ipliklerle bağlanmıştır. Üçüncü satırın büyük bir bölümü, bilginin sürekli açılmasını ifade eden sarmal bir ip le kaplıdır. Altıncı satırın sonundaki sağa sola ser-

piştirilmiş yapraklar bir kitabın yapraklarını simgeler. Dokuzuncu satırın sonundaki kıvrıntılı yıldırım, belki de Us Engereği'dir; biri ayakta biri de yerde uzanan ve aralarında bir kitap bulunan iki figüre doğru yönelmektedir.

16. Levha ve 17. Levha'nın Üst Kısmı

Levha 16'nın tepesindeki illüstrasyonla Blake'in hemen hemen aynı dönemdeki küçük kitabı *The Gates of Paradise* (Cennetin Kapıları)'ndaki (levha 12) oymabaskısı arasında yüzeysel bir benzerlik vardır. Söz konusu kitaptaki levhada bir zindanda oğulları ve torunlarıyla ölen Kont Ugolino'yu (Dante'nin *İlahi Komedya*'sının bir kahramanı) gösteriyor ama bizim ele aldığımız levhadaki grup daha farklı bir anlama sahiptir. Metnin "bu dünyayı biçimlendiren Devler" in, yani, İnsan'ın beş duyusunun, Enerjilerimizin kaynağının anlatıldığı ilk satırını resmeder. Devler zincirlenmiş biçimde yaşar, ve Uşçuların kurnaz, zayıf zekalarıyla denetlenir. Blake, daha sonra, "Doğurgan", ya da hayalgücü kuvvetli ve yaratıcı zihinler, ve "Tüketiciler" ya da "varoluştan paylar" alıp bunun bütünü tamamı olduğunu sanan Uşçular olarak insanoğlunu iki kategoriye ayırır. Doğurganın Tanrı'yla özdeşleştirilmemesi gerektiğini anlatır. O, Tanrı'nın kendini gösterdiği yaratıcı İnsan'dır. Blake bunu daha sonraki şiirlerinden "The Everlasting Gospel" (Bitmeyen İlahi)deki şu dizelerde çok açıkça ifade eder:

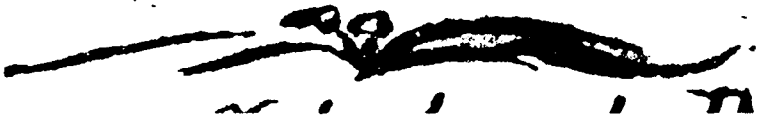
Thou art a Man, God is no more,
Thine own Humanity learn to Adore

Levha 17'nin bitiş cümlelerinde Blake, bu iki tür insanın doğal düşmanlar olduğunu, din onları barıştırmaya çalışsa da, İsa'nın bunu yapmadığını, kısa meselinde onları koyunlar ve keçiler olarak ayırdığını uzun uzun anlatır. Sonunda Şeytan, ya da Ayartıcı'nın daha önceleri, Yaratılış'm tufan öncesi Devlerinden biri olarak düşünüldüğü (6:4), bunun da enerjilerimiz olduğu anlatılır.

Levha 16'nın ilk satırarası dekorasyonu, uzun bir dalgalı

çizginin sonlarında açık kollarıyla ayakta duran küçük bir figürdür; bu belki de çizginin kendi sonunun Her şey olduğunu sevinç içinde hayal eden bir Doğurgan'dır. Üç satır aşağıda, Doğurgan'ın hazlarının artığı olan bitkiler vardır. Üç satır aşağıda,

ğıda, bitkisel nesnelerin üzerinden birbirlerine ulaşarak bir İnsan oluşturmak için mücadele eden Beden ile Ruh resmedil-

miştir.

Levha 17'nin tepesinde, sağ köşede, dalları ilk iki satırı gösteren bir çam ağacı vardır. Altıncı satırdaki bir dizi amblemin -otlayan bir koyun, arka bacakları üstünde duran bir keçi, hareketsiz bir at ve dörtnala koşan bir at- her biri Doğurgan ile Tüketici'yi simgeler. Dörtnala koşan at en son levhada çok daha muhteşem bir şekilde tekrar görünecektir.

... says I came not to send Peace but a

17. ve 20. Levhalar / anılası bir düş

Bu dört levha "Anılası Düş"lerin en uzunuyla ilgilidir. Bu levhalarda Blake, uzlaşımsal dinin sözcüsü, kibirli Swedenborg Meleğiyle fantastik, neredeyse gülünç bir tartışmaya girer. Melek onu, eğer bu seçtiği yönü izlemeyi sürdürürse yazgısının korkunç olacağı yolunda uyarır. Blake de Meleğe ona onun (Blake'in) "sonsuz yazgısı"nı sergilemesini ve ondan sonra onun mu yoksa Meleğin mi yazgısının daha arzulanır olduğunu düşünmeyi önerir. Bunun üzerine, hem görsel olarak çarpıcı hem de mizahi açıdan saçma, büyük bir yergisel güçle anlatılan soyut bir dünyaya birlikte inerler.

Daha doğru bir değerlendirme için, düşüşlerinin aşamalarının ve gördükleri nesnelerin biraz açıklanması gerekiyor. Ahır evcil "eğitilmiş atlar"ın barınağıdır; kilise, bir mahzene, ölü arzuların mezarına çıkan ortodoks dinin evidir; imalathane, Meleğin oturduğu, kısır maddeci usçuluğun yuvasıdır; mağara, yakından tanıdığımız "mağaraya kapatılmış insan"ın meskenidir. Kaşifler daha sonra, her geleneksel bireyin onun için önceden belirlenen bir yerinin bulunduğu, Cennet ile Cehennem'in Swedenborgvari kavramı Cehennem'e (Abyss) varırlar. Blake, ağaç köklerinin desteklediği ve bitkisel ya da maddi varoluşun ilkesi olan boşluğun üstünde sallanıp durur. Daha sonra, eski hatanın amblemi, Druid'lerin kutsal ağacı olan "meşenin kıvrılmış kökü"nde dinlenir. Melek, bazı kör inançları temsil eden tersine çevrilmiş mantarın üstünde asılır ve bu ona huzur verir. İkisi birlikte Cehennem üstünde asılır ve "kara fakat ışıldayan" bir güneşin acayip ışığıyla ne olduğunu seyreder. Damon'a göre bu, Gazabın ısını sağlayan ama Hakikatın ışığıyla ilgisi olmayan bir küredir. Burada Blake ve benzerlerinin ruhuna kara ve ak (yani, iyi ve kötü) örümcekler tara-

findan ya da ruhları için mücadele eden, Son Yargı'nın eski resimlerinde görülen şeyleri anımsatan havanın Güçleri tarafından işkence edilmektedir. Melek Blake'e onun yerinin kara ve ak örümceklerin arası, en büyük işkencenin yeri olduğunu söyler. O sırada Doğu'dan doğru bir şeyin onlara yaklaşmakta olduğunu görürler. Doğu, Blake'e göre duyguların diyarıdır, aynı zamanda İsa'nın doğduğu ve öldüğü bölgedir. Bu, büyük Leviathan'ın başıdır, büyük olasılıkla Thomas Hobbes'un *Leviathan*'ından alınmış bir simgedir. Blake'e göre canavar Maddecilik Yılanıdır. Hobbes da bunu taç giymiş bir kral ve kurumuş bir dini kuvvet iktidarıyla yönetilen kendi devlet anlayışında ya da Cumhuriyetinde de böyle kavrar. Zaman ve Uzak Denizi'nde ilerleyen bu Leviathan alını "bir kaplanın alınındakilere benzer yeşil ve mor çizgiler halinde bölümlü" olarak tanımlanır. Bu da, daha sonraki kitap *Songs of Experience*'de yer alan bazı illüstrasyonların renklendirmesine benzer.

Melek gördüklerinden öyle büyük dehşete kapılır ki tekrar gerisin geriye değirmenine tırmanır. Blake ise kendini güzel bir dere kenarında, hiç fikrini değiştirmeyen ve zihninin sürüngeçlerini bu suretle besleyen bir insanın şarkısını söyleyerek arp çalan bir adamı dinlerken bulur. Bu yenilenen ve yeneden gençleşen insan Levha 21'de resmedilmiştir.

Değirmende Melek'le buluşan Blake, herhangi bir zarar görmeden kurtulduğunu çünkü bütün görünüşün Meleğin geleneksel düşünceleri tarafından üretilmiş bir yanılsama olduğunu anlatır. Daha sonra Meleğe kendi Blakegil Sonsuzluk kavrayışı içinde kendi yazgısını göstermeyi önerir. İsteksiz Meleği kollarından kavrar ve batıya doğru uçarak güneşin gövdesine, yani zihinsel aydınlanmaya dalar. Yanına, Swedenborg'un kitaplarını alır. Daha sonra gezegenler arasındaki boşluğa atlarlar ve kendilerini biraz önce anlatılan ahırlara ve kili-

seye girerken bulurlar. Blake, sunakta bulduğu Kutsal Kitabı açar ve bunun yedi odası ya da Kilisesiyle kurumsallaşmış din çukurunun girişi olduğunu kanıtlar. Burada, çeşitli dinleri temsil eden maymunsu biçimlerdeki Tüketiciler birbirlerini yemektedirler, ama sanki gösteri yapan maymunlar gibi bellerinden zincirlidirler. Blake ve Melek bu öldürücü çelişkinin pis kokusuna yenilir ve yeniden değirmene çekilir. Blake yanında bir beden iskeletini de alır. Bundan "Aristoteles'in Analitik"inden yani maddeciliğin mantığından başka bir şey çıkmaz, ve Melek zaman harcayan metafizikçi olarak gözden uzaklaştırılır.

"Düş", Zaman ve Uzay Denizi'nde yuvarlanan sarmalanmış Leviathan'm heybetli görüntüsüyle sona erer. Daha aşağıda, bu kitabın bazı kopyalarında boyayla kısmen silinmiş olan aforizma yer alır:

Karşıtlık hakiki Dostluktur

Çok fazla gerçeği barındıran bir başka paradoksal "Cehennem Meseli"dir bu.

Levha 17'deki dördüncü "Anılası Düş"ün başlığının sol kenarında eğik bir ağaç vardır ve bu ağacın tam ortasından kıvılcımlı büyük bir kuş henüz havalanmıştır. Bu yeniden dirilen hayalgücünün Anka kuşudur. Sırtı ağaca yaslanmış olarak ayakta duran adam, bir Uşçu, ilgiden yoksun boş araziye doğru bakınmaktadır. Sağ tarafta ise, Anka'nın eyleme yönelttiği beş duyuyu temsil eden, topraktan yükselen beş kuş yeniden ortaya çıkar.

Levha 18'de satırarası dekorasyon yoktur. Levha 19'da üç yerde dekorasyon vardır. İlk olarak, "zihnin sürüngenleri" sözcüklerinden sonra, bir buluta doğru birbirlerine paralel olarak

standing water, & breeds reptile

and sought for the mill &

hızla uçmakta olan beden ve ruh figürleri vardır. Bunları iki süzülen kuş izler. Üç satır aşağıda başka iki kuşa işaret eden yilankavi süslü kıvrım bulunur. Sonraki satır koşan ufak tefek bir adamla başlar; bu belki de kaçan Melek'tir. Sayfanın dibinden yedinci satırda yine beden ve ruh elele tutuşarak gökyüzünde buluşur. Bunun arkasında bir başka kuş ve levha 5'te

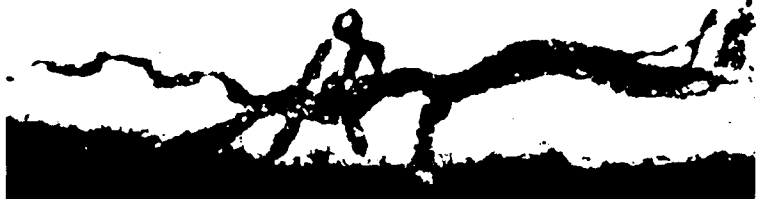
gördüğümüz yilankavi bedenli bir ejderha şekli vardır.

Levha 20'nin sonlarına doğru sağ tarafta, yedi Kilisenin sakinlerini resmeden üç maymunu şekil vardır. Leviathan gö-

rüntüsünün üzerinde, sağ kenarda, bir ağacın köklerinde oturan Blake görülebilir.

u whose works

21. Levha ve 22. Levha'nın üst kısmı

Blake, bu levhalarda "Anılası Düş"lerine ara verir ve Swedenborg ile eserlerini genel olarak eleştirir. Ona göre Swedenborg, büyük oranda başka azarlardan alınmış, sistem-
atik Uslamlamanın sonuçları üzerine oturan kendinden-mem-
nun Melek tipidir.

Levha 21'in tepesindeki illüstrasyon, Swedenborg'un Sonsuzluk düşüncesinin dehşetinden kaçan Blake'in kendini "bir ırmak kıyısında otururken" bulduğu Levha 19'a gönderir. Meleğin hatalarını bertaraf ettikten sonra kendini yenilenmiş ve mutlu hisseder, ve (kitabın bu kopyasında) hatanın dağılan bulutlarını delip geçmeye başlayan ışık dalgalarının arasında oturur. Sol dizi kayıtsızca bir insan kafatasına yaslanmış, belki de "Arabanı ve sabanını ölülerin kemikleri üzerinde sür" Cehennem Meseli'ne, ya da daha büyük bir olasılıkla, Aristoteles'in Analitik'inin "Anılası Bir Düş"ün sonundaki ıskartaya çıkarılmış iskeletini hatırlatmaktadır. Blake "yeniden canlandırılmış İnsan" simgesini birçok değişik yerde kullanır (*America*, Levha 6, 1793; "Death's Door" Blair'in *Grave*'ine (1808) yaptığı illüstrasyonda).

Metnin ilk satırının üzerindeki küçük dekorasyonların tamamı, Erdman'ın notlarına göre, eğitimle ilgilidir. Satırın sol ucunda, akıldan küçük kanatlarıyla olgun mısır başağının

sapına oturmuş bir kadın elleriyle küçük bir çocuğu kucağına

almakta, birkaç kıvrımdan sonra daha büyük bir çocuk karşısındaki bir yetişkinin yardımıyla yere uzanmış kitap okumaktadır; satırın sonunda ise, *Masumiyet Şarkıları*'nda yer alan "Okul Çocuğu"nun dekorasyonundaki ağacın tepesinde kitap okuyan gibi, bir çocuk yalnız başına elindeki kitabı okuyarak

oturmaktadır. Öbür boşluklar kıvrık çizgiler ve bitkisel biçimlerle doldurulmuştur.

Levha 22'nin ilk satırı kıvrılmış bir desenle sona erer. Erdman bu desende, uzun bir ağın içinde çılgınca çırpınan büyük bir balık görür, sağ taraftaki eğimde oturan bir balıkçı

balığın kuyruğunu tutmaktadır. Üç satır aşağıda, yapraklı bir dala kıvrılmış bir insan figürü, "Şimdi yalın bir gerçeği dinleyin" sözlerini işaret etmektedir. Dört satır aşağıdaki kıvrımların kırılmış dizisi, Swedenborg'un İblislerle konuşma yeteneksizliğini resimlemektedir. Onu izleyen boşlukta, Swedenborg'un "yüzeysel düşünceleri" hiçbir özelliği bulunmayan düz yapraklarla imlenmiştir. Levhanın ortalarına

son. *He conversed with Angels*

doğru, Dante ya da Shakespeare'den alınan düşünceler, kuşlarla böceklerin biraraya toplanmasıyla resmedilmiştir.

22. ve 24. Levhalar / anılası bir düş

Levha 22'nin aşağı bölümünde ve izleyen iki levhada beşinci ve son "Anılası Düş" yer alır. Bu "Düş"te bir Meleği "Tanrıya tapınma tanrı vergisine diğer insanlarda saygı göstermektir" diyerek sarsmayı seçen ve bu şekilde Tanrı'yı İnsan'la özdeşleştiren "ateşin yalazı içindeki iblis"den (yani, Blake'in kendisi) söz edilir. Melek, bu kalemin gibi birkaç renk değiştirdikten sonra, şoktan kurtulur ve onu bir putperest olarak paylar. Sadece İsa Tanrı'yla Bir'dir ve yasa-koyucu olarak gözükür, öbür insanlar ise hiçbir şeydir. Şeytan buna, bütün insanların en erdemlisi ve en büyüğü olmasına karşın İsa'nın içgüdülerine dayanarak bütün Emirleri inkar ettiğini söyleyerek karşı yanıt verir. Bu, Blake'in sonraki şiirlerinden "The Everlasting Gospel"da ayrıntılarıyla işlediği bir konudur.

Bir "Not"ta Blake Meleğin şimdi nasıl yakın arkadaşı ve bir Şeytan olduğunu ve sık sık birlikte Kutsal Kitabı "cehennemsi veya şeytansı anlamı"yla okuduğunu anlatır. Ayrıca "İyi davranışın veya davranışınlar, dünyanın sahip olacağı Cehennem İncili"ne sahip olduğu sözüyle bitirir. Bunun, Blake'in felsefesini ve kehanetlerini geliştirdiği sonraki dönem *Illuminated Books*'larına atıfta bulunduğu anlamına geldiği sanılıyor.

Levha 24, Nabukadnezar'ı betimleyen illüstrasyonun altında oymabaskısı yapılan Yasa tiranlığına karşı son bir meselle sona erer. Nabukadnezar, ot, yani maddecilik dünyasının ürettiği zihinsel gıdayı yiyerek yaşamaya çalışacak kadar alçalmış ve hayvanileşmiş insan tipidir. Yüzünde dehşet ifadesiyle elleri ve ayakları üstünde sürünmektedir. 1793-4'te yaptığı büyük monotiplerinden birinde Blake bu dehşetli imgeyi geliştirir.

Levha 22'de yer alan bu "Anılası Bir Düş" başlığını çevre-

leyen küçük dekorasyonların metinle ilişkisini kurmak gerçekten de güçtür. Sol tarafta, okuyucuya dönük olmasma karşın, Hezekyel gibi sağ yanı üstüne bir kıvrımda yatan bir figür bu-

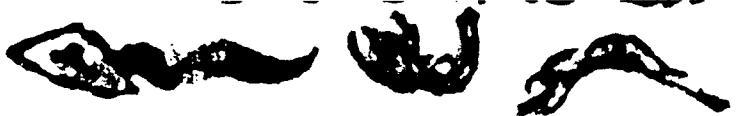

lunur. Onun üstünde açıkça bir yılanı kovalayan ve neredeyse kuyruğundan yakalamak üzere olan uçan bir figür vardır. Bu figürün sağında, zıplayan bir okçunun yayından çıkmış bir okla mihlanan bir figür yer alır. Bu, belki de, Şeytan'ın sözleriyle çok olan Melek'tir.

Üçüncü satırda çiçekler ve çeşitli bitkisel şekiller bulunur. Son satırın altında, bozbulanık suyun üstünde bir tür bitki yılan yer alır.

Levha 23'ün dibinde, bir dizi tuhaf şekil bulunur. İlki, ardına kadar açılmış ağızyla, İsa Mesih'in ihlal ettiği ve metinde sıralanan emirlere meydan okuyamayanların tümünü yutma-

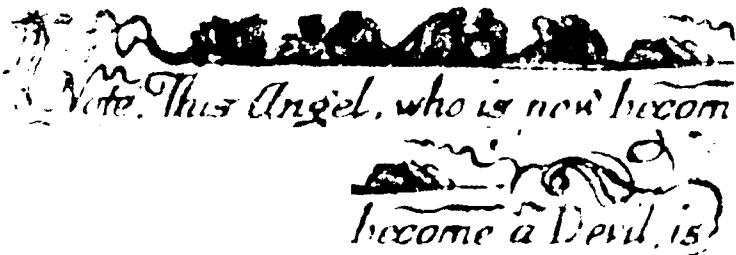

ya hazır Us Yılanı'dır. Bunlar, ayakları havada sırtüstü yatmış bir hayvan, çöküş durumunda iki insan ve kolayca tanımlanamaz bir kurt biçiminde gösterilmiştir. Bunları Levha 24'ün ilk

satırındaki, önceki sorularla kuşkuya düşmüş bir düşünür izler. Sağ tarafta "ateşin yalazlarını kucaklayan" bir Melek biçiminde özgürlüğüne kavuşur. Dördüncü satırın altında, arkalarında atılmış kitap yığını olan ve büyük olasılıkla Blake'in Cehennem İncil'i okuyan bir araya toplanmış altı kişi yer alır.

*Note. This Angel, who is now become
become a Devil, is*

25. ve 27. Levhalar bir özgürlük şarkısı

*Cennet ve Cehennem*in *Evliliği*'nin bütün kopyaları "Bir Özgürlük Şarkısı" adını taşıyan bu üç levhayla biter. Numaralanmış yirmi cümle kitabın merkezi temasını vahiysel bir sonuca ulaştırır- başkaldıran bir Şeytanın yaratıcı görüşlerinin geleneksel ve tutucu Meleğinkilere daima üstün olduğu. Bu öğretinin haklılığı Fransız ve Amerikan devrimleriyle 1790'da doğrulanmıştır. Blake bu olayları vahiysel bir dille selamlar. Bu devrimlerin insanları düşünce ve eylem üzerindeki tiranlıktan, Roma Kilisesi'nde kişileşen örgütlü dinin rahiplerinin uyguladığı baskıdan kurtulmasına yol açacağını düşünür.

"Şarkı"nın on altıncı satırında "Kanıt"ın Rintrah'ının yanına "Urthona" adıyla soyut düşünceleri kişileştirmelerinden bir yenisini ekler. Bu, Blake'in İnsan doğası kavrayışının "dört Zoa"sından biridir: Tharmas, beden; Urizen, us; Luvah, duygular; ve Urthona, hayalgücü. Bütün bunların hepsi sadece Blake'in daha sonraki yazılarında açıklanır, ama yine de Blake bu açıklanmamış Zoa'lardan birini, Devrimin sonuçlarının arasına fırlatmakta kararlıydı, belki de bütün sonuçların içinde en önemlisinin bu olduğuna inandığı için. Urthona Sanat ve İnsanın Tanrısallığıyla ilgiliydi ve bilinçaltının "mağara"larında çalışıyordu, ama Tiranlığın çöküşüyle birlikte özgürleşecekti.

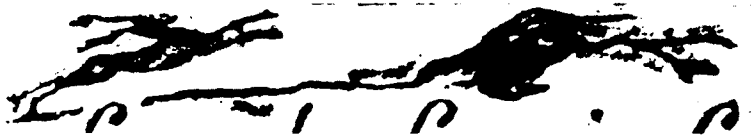
On sekizinci satırda Tiranlık hâlâ "yıldızsı ordular"ını sürdürmekte ("yıldızsı" çünkü yıldızlar Blake için her zaman Newton'un insan algısını sınırlandıran evrenini simgeler) ve on emirini yaymaktadır. Ama "ateşin oğlu", yani Devrimin ruhu Orc altın şafakta zaferi kazanır, "taştan yasayı ezip toz haline getirdi, gecenin sığınaklarından sonsuz atları salarak" sözle-

riyle bunu damgalar ve şunu ilan eder:

İmparatorluk yok artık! ve şimdi aslan ve kurt yitecek.

"Bir Özgürlük Şarkısı"nın levhasında büyük illüstrasyon yoktur. Levha 25'teki satırarası dekorasyonların çoğu enerjik hayatın simgeleri olan çiçek açan çiçekler ve uçuşan kuşlardır. Yedinci satırın sonundaki, ilk cümlelerin "Sonsuz Dişi"si "yeni doğmuş dehşet"i yeşil alevler halinde eline alırken gösterilir.

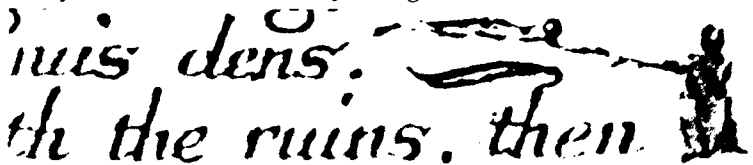
Levha 26'nın ikinci satırında, daha önce levha 8'de görü-

len ayartıcı erkek geyik, "yeni doğmuş dehşet"in, ya da Orc'un dalan figürüne doğru sürüklenen tiran kralı temsil eder gibi-

dir. Sekizinci satırda, belki de altınları ve Afrikalıları sayan Yahudi'yi temsil eden oturmuş iki figür vardır. Altıncı cümleden

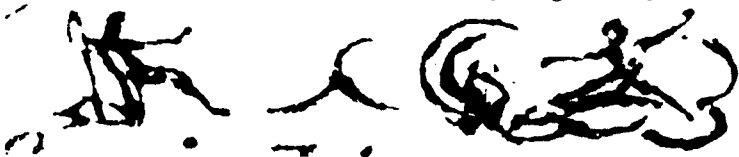

sonraki uçuşan figür mağarasında oturan Urthona'yı özgürlüğü davet eder gibidir. Sayfanın dibinden üçüncü satırda, iki

danışman çiftine doğru kollarını açan "kasvetli kral" yer alır.

Levha 27'nin üçüncü satırında "ateşin oğlunu" çaresizce

arayan savaşçı dizlerinin üstüne düşmüştür. Bu savaşçı, altıncı satırda, "sonsuz atlar"ını kaybetmiş ve yerdeki bir başka hayvana doğru dört nala koşanlardan birinin üstüne yerleştirilmiş-

the morning plumes her gol-

the clouds written with

tir. İnsan'ın kurtuluşunu kutlayan satırların başlığı olan "Koro"un her iki yanında vahşice hareket eden başka iki muhteşem at bulunur. En son satırın üstünde yanındaki belki de özgürleşmiş duyuları simgeleyen beş küçük kuşla birlikte Us Kartalı yukarıya doğru uçmaktadır. Aşağıdaki satırda söylenen, yaşayan bütün canlıların Kutsallığını kanıtlamak ister gibidir:

Çünkü yaşayan her şey Kutsaldır.

Canlılar vurgulanır çünkü ilahi ve yaratıcı Hayalgücüyle yaşayan İnsan şimdi Tanrı'yla eşitlenmiştir.

AKBN 96-11-29-43-1115-Q-WB